ГАРЧИГ

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА....3
1.1. Уурхайн жилийн хүчин чадал, горим ба ашиглалтын хугацаа....6
2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА....19
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ....22
3.1. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт....22
4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ....25
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....27
6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....32
7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....33
8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....34
9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....34
10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....35
11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....37
12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР....39
13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....41
14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ....42

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Талбайн булангийн цэгүүд 4
Хүснэгт 2.Сэртэн шороон ордын нөөцийн тооцооны нэгдсэн хүснэгт....6
Хүснэгт 3. Үйлдвэрлэлийн нөөцийн тооцоо 8
Хүснэгт 4. Уулын ажлын кадендарчилсан төлөвлөлт....9
Хүснэгт 5. Уурхайн уулын ажил явагдах дараалал 9
Хүснэгт 6. Уурхайн нээлтийн төлөвлөгөө 10
Хүснэгт 7. Уурхайн эхний жилийн 1-р хагасын уулын ажлын хэмжээ 13
Хүснэгт 8. Уурхайн эхний жилийн II хагасын уулын ажлын хэмжээ....14
Хүснэгт 9. Уурхайн 2-р жилийн I хагасын уулын ажлын хэмжээ....16
Хүснэгт 10. Уурхайн 2-р жилийн сүүлийн хагасын уулын ажлын хэмжээ 17
Хүснэгт 11. Тоног төхөөрөмжийн иж бүрдэл 18
Хүснэгт 12. Байгаль орчны сөрөг нөлөөллийн үзүүлэлтүүд 22
Хүснэгт 13. 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал 25
Хүснэгт 14. Төслийн сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, арилгах, бууруулах арга хэмжээ....27
Хүснэгт 15. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө 32
Хүснэгт 16. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ....33
Хүснэгт 17. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө 35
Хүснэгт 18. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө....37
Хүснэгт 19. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр 39
Хүснэгт 20. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө....41
Хүснэгт 21. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө 42

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн талбайн ерөнхий байршлын зураг 5
Зураг 2. Төслийн талбайн районы агаар, сансрын зураг 5
Зураг 3. Уурхайн байршлын бүдүүвч зураг 8
Зураг 4. Ил уурхай 3- ийн нээлт....10
Зураг 5. Ил уурхай 2- ийн нээлт....11
Зураг 6. Ил уурхай 1- ийн нээлт....11
Зураг 7. Ил уурхай 4- ийн нээлт....12
Зураг 8. Уурхайн 1-р жилийн I хагасын эцсийн байдал....13
Зураг 9. Уурхайн 1-р жилийн II хагасын эцсийн байдал 15
Зураг 10 . Уурхайн 2-р жилийн 1-р хагасын эцсийн байдал 16
Зураг 11. Уурхайн 2-р жилийн 2-р хагасын эцсийн байдал 17

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төслийн нэр: MV-022824 тоот ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөлтэй "Сэртэн" нэртэй газарт алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төсөл.

Төслийн зорилго: "Тост нутаг" ХХК нь Баянхонгор аймгийн Баян-Овоо, Өлзийт сумдын нутгийг дамнан орших Сэртэн нэртэй алтны шороон ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах ашиглалтын үйл ажиллагааны явцад байгальд орчинд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага байлгах, нөөцийг хаягдал багатайгаар бүрэн ашиглах, техник тоног төхөөрөмжийн харилцан хамаарал зохицолдлогоо хангаж ашиглалтын зардлыг бага байлгах, эрүүл аюулгүй үйл ажиллагааг явуулахад энэхүү төслийн зорилго оршино.

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл. Төсөл хэрэгжүүлэгч "Тост нутаг" ХХК нь 2021 төлбөр эсвэл гэрээний үндсэн дээр хийгдэх бөөний худалдаа хийх чиглэлээр үүсгэн байгуулагдсан 100% дотоодын хөрөнгө оруулалттай үндэсний компани юм.

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн тухай товч мэдээлэл

Төсөл хэрэгжүүлэгч :	"Тост нутаг" ХХК
Регистрийн дугаар:	6663931
Улсын бүртгэлийн дугаар:	9019086077
Хариуцлагын хэлбэр:	Гадаадын хөрөнгө оруулалттай хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
Хуулийн этгээдийн байршил:	СБД, 3-р хороо, 5-р хороолол, хд37, 208
Холбоо барих утас:	312483

Тусгай зөвшөөрөл: Ашигт Малтмал, Газрын Тосны Газраас "Тост нутаг" ХХК-нд АМГТГ -ын даргын 2024 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн шийдвэрээр Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт Цахирууд нэртэй газарт орших 687.13 гектар талбайд ашигт малтмалын ашиглалтын MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрлийг 30 жилийн хугацаагаар буюу 2054 оны 10 сарын 09-ний өдөр дуустал хугацаагаар олгосон байна.

- Нөөц хүлээн авч, бүртгэх тухай Үндэсний геологийн албаны даргын 2024 оны 06-р сарын 27-ны өдрийн н/40 тоот тушаал
- ЭБМЗ-ийн 2024 оны 05-р сарын 31-ний өдрийн хурлын XX-06-02 тоот дүгнэлт,

Төслийн байршил

"Сэртэн" нэртэй алтны шороон орд байрлаж буй талбай нь засаг захиргааны хуваариар Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын дамнан орших бөгөөд Түйн голын сав газарт харьяалагдана. Тус орд нь Баянхонгор аймгийн төвөөс 25 км-т, Өлзийт сумын төвөөс 14 км-т орших ба ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл нь 687.13 га талбайг хамран оршино.

Хүснэгт 1. Талбайн булангийн цэгүүд

№	Уртраг	Өргөрөг	№	Уртраг	Өргөрөг
1	100° 38' 4"	46° 4' 53"	21	100° 43' 17"	46° 2' 22"
2	100° 36' 1"	46° 4' 53"	22	100° 44' 13"	46° 2' 22"
3	100° 36' 1"	46° 4' 35.18"	23	100° 44' 13"	46° 2' 4.18"
4	100° 37' 28"	46° 4' 35.18"	24	100° 45' 14.82"	46° 2' 4.18"
5	100° 37' 28"	46° 4' 14.97"	25	100° 45' 8.09"	46° 2' 22"
6	100° 38' 36.34"	46° 4' 14.97"	26	100° 44' 33"	46° 2' 22"
7	100° 38' 36.34"	46° 3' 58.45"	27	100° 44' 33"	46° 2' 41.4"
8	100° 39' 8"	46° 3' 58.45"	28	100° 43' 25.3"	46° 2' 41.4"
9	100° 39' 8"	46° 3' 35.5"	29	100° 43' 25.3"	46° 2' 58"
10	100° 39' 46"	46° 3' 35.5"	30	100° 42' 39.6"	46° 2' 58"
11	100° 39' 46"	46° 3' 13.04"	31	100° 42' 39.6"	46° 3' 16.7"
12	100° 40' 13.13"	46° 3' 13.04"	32	100° 40' 41.5"	46° 3' 16.7"
13	100° 40' 13.13"	46° 3' 30.85"	33	100° 40' 41.5"	46° 3' 35.71"
14	100° 40' 40.97"	46° 3' 30.85"	34	100° 39' 58.31"	46° 3' 35.71"
15	100° 40' 40.97"	46° 3' 7.04"	35	100° 39' 58.31"	46° 3' 53.5"
16	100° 42' 4.49"	46° 3' 7.04"	36	100° 39' 19"	46° 3' 53.5"
17	100° 42' 4.49"	46° 3' 15.86"	37	100° 39' 19"	46° 4' 13"
18	100° 42' 38.75"	46° 3' 15.86"	38	100° 38' 50"	46° 4' 13"
19	100° 42' 38.75"	46° 2' 38.7"	39	100° 38' 50"	46° 4' 33"
20	100° 43' 17"	46° 2' 38.7"	40	100° 38' 4"	46° 4' 33"

Зураг 1. Төслийн талбайн ерөнхий байршлын зураг

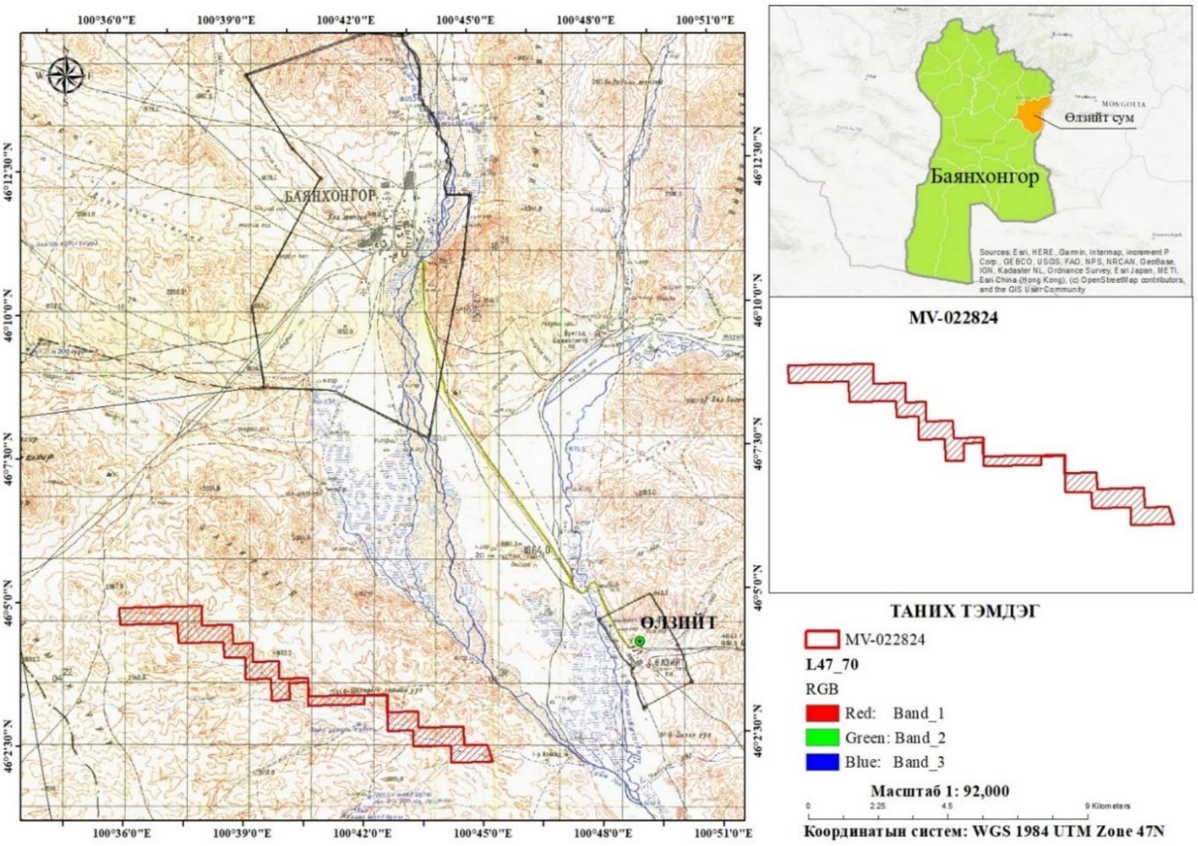

Зураг 2. Төслийн талбайн районы агаар, сансрын зураг

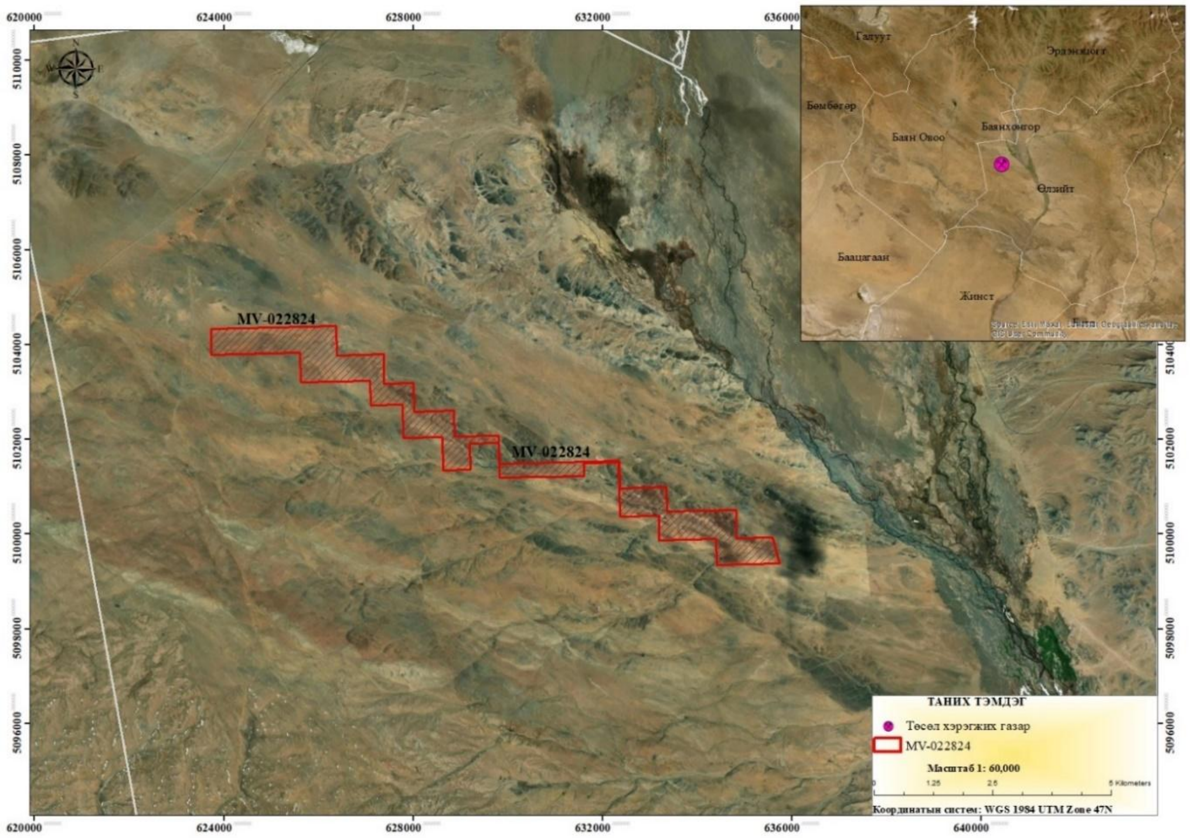

1.1.Уурхайн жилийн хүчин чадал, горим ба ашиглалтын хугацаа

Ашигт малтмалын ордын тодорхойлолт

“Сэртэн” алтны шороон ордын нөөцийн тооцооны үр дүнг доор үзүүллээ. Нөөц бодогдсон талбайн урт 11050 м, дундаж өргөн 35 м байна. Хайгуулын 44 шугаманд 150-200х10-20 метрийн торлолоор 119 шурф малтаж түүний үр дүнгийн мэдээллийг нэгтгэн боловсруулж бодитой (В) нөөцийн 31 хэсэглэл, боломжтой (С) нөөцийн 6 хэсэглэлд хувааж нөөцийг тооцоолжээ.

Хүснэгт 2.Сэртэн шороон ордын нөөцийн тооцооны нэгдсэн хүснэгт

Хэсэглэлийн дугаар, нөөцийн зэрэг	Зузаан, м		Дундаж агуулга, мг/м^3	Хэсэглэлий н талбай, мян.м^2	Эзлэхүүн, мян.м^3		Металлын нөөц, кг	
	Хучаас	Элс			Хучаас	Элс	Шлих	Цэвэр
C-1	1.20	0.20	80	0.57	0.68	0.11	0.01	0.01
B-2	2.90	0.30	248	10.70	31.03	3.21	0.80	0.74
B-3	3.47	0.37	336	14.08	48.81	5.16	1.74	1.61
B-4	3.60	0.37	323	12.30	44.28	4.51	1.46	1.35
B-5	3.65	0.45	342	8.05	29.38	3.62	1.24	1.15
B-6	2.50	0.70	258	7.24	18.10	5.07	1.31	1.21
B-7	2.20	0.60	253	7.44	16.37	4.46	1.13	1.04
B-8	2.40	0.30	542	3.26	7.82	0.98	0.53	0.49
B-9	2.20	0.60	218	3.25	7.15	1.95	0.43	0.39
B-10	1.60	0.60	179	5.76	9.22	3.46	0.62	0.57
B-11	1.56	0.48	151	10.19	15.90	4.89	0.74	0.68
B-12	1.68	0.48	155	9.76	16.40	4.68	0.73	0.67
B-13	1.60	0.47	181	5.15	8.24	2.40	0.43	0.40
B-14	1.47	0.47	281	5.27	7.73	2.46	0.69	0.64
B-15	1.45	0.35	303	7.25	10.51	2.54	0.77	0.71
B-16	1.20	0.27	270	5.24	6.29	1.40	0.38	0.35
B-17	1.30	0.40	238	3.90	5.07	1.56	0.37	0.34
B-18	1.20	0.50	182	7.31	8.77	3.66	0.67	0.62
C-19	1.07	0.47	182	4.02	4.29	1.88	0.34	0.32
C-20	1.60	0.40	193	3.20	5.12	1.28	0.25	0.23
C-21	1.50	0.40	401	3.99	5.99	1.60	0.64	0.59
C-22	1.50	0.40	544	4.86	7.29	1.94	1.06	0.98
C-23	1.93	0.40	214	3.46	6.69	1.38	0.30	0.27
B-24	1.70	0.47	183	9.95	16.92	4.64	0.85	0.79
B-25	1.50	0.50	158	7.14	10.71	3.57	0.56	0.52
B-26	1.93	0.27	304	6.55	12.66	1.75	0.53	0.49
B-27	1.60	0.44	309	10.76	17.22	4.73	1.46	1.35
B-28	1.56	0.56	335	10.31	16.08	5.77	1.93	1.79
B-29	1.75	0.40	449	7.37	12.90	2.95	1.32	1.22
B-30	1.93	0.27	401	5.82	11.25	1.55	0.62	0.58
B-31	2.07	0.27	1040	5.03	10.40	1.34	1.39	1.29
B-32	0.87	0.47	814	5.92	5.13	2.76	2.25	2.08
B-33	0.87	0.47	778	3.61	3.13	1.68	1.31	1.21
B-34	0.80	0.33	472	6.14	4.91	2.05	0.97	0.89
B-35	1.10	0.30	239	7.99	8.79	2.40	0.57	0.53
B-36	1.35	0.45	466	7.64	10.31	3.44	1.60	1.48
B-37	1.27	0.40	700	5.30	6.71	2.12	1.48	1.37

Хэсэглэлийн дугаар, нөөцийн зэрэг	Зузаан, м		Дундаж агуулга, мг/м^3	Хэсэглэлий н талбай, мян.м^2	Эзлэхүүн, мян.м^3		Металлын нөөц, кг	
	Хучаас	Элс			Хучаас	Элс	Шлих	Цэвэр
B+C 37	1.91	0.43	319	245.78	468.24	104.96	33.46	30.95
B зэргээр 31	1.94	0.43	319	225.68	438.19	96.77	30.87	28.55
C зэргээр 6	1.50	0.41	316	20.10	30.06	8.19	2.59	2.40

Ил уурхай

Сэртэн ордын уул-геологи болон уул-техникийн нөхцөлийг харгалзан авто тээвэртэй, хөрсний гадаад дотоод овоолготой ашиглалтын систем хэрэглэн ил уурхайн аргаар ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулахаар сонгосон байна.

Дунд зэргийн болон бага хүчин чадалтай шороон ордуудад ихэнхдээ гидравлик экскаватор болон өөрөө буулгагч автосамосвалын хослолыг ашиглах нь уулын ажлын зохион байгуулалт, механикжуулалт талаасаа тохиромжтой байдаг.

Нөөцийг хэсэгшлүүд дэх хучаас хөрсний зузаан харьцангуй өөр байгаа бөгөөд 1.5 м-ээс бага хучаас хөрсний зузаантай хэсгүүдийн хөрс хуулалтын ажилд бульдозерь ашиглах бол түүнээс дээш зузаантай хэсгүүдэд экскаватор автосамосвалын хослолыг ашиглахаар байна.

Ил уурхайн хүрээ хязгаар

Сэртэн нэртэй алтны шороон орд нь нийт 11 орчим км үргэлжлэн тогтсон бөгөөд нөөцийн 4 тусдаа хэсэгт нийт 37 нөөцийн хэсэгшилд нөөц тооцоологдсон байдаг. Гэвч Баянхонгор аймгийн нисэх онгоцны буудлын нөлөөллийн бүсэд хамаарч байна гэх үндэслэлээр нөөц тооцоолсон 1-р хэсгээс B-1 хэсэгшлээс B-7 блокийн хагас хүртэлх хэсгийг хасаж ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг олгосон байдаг. Иймд эдгээр нөөцийн хэсэгшлүүдэд ил уурхайн үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй болсон.

Сэртэн нэртэй алтны шороон орд нь геологийн тогтцын хувьд III бүлгийн ордод хамаарах тул Уул уурхайн сайдын 2015 оны 09-р сарын 11-ний өдрийн 203 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Ашигт малтмалын баялаг, ордын нөөцийн ангилал, заавар”-ын дагуу ордын бодитой /B/ болон боломжтой /C/ нөөцөд тулгуурлан уг ордыг ашиглах ТЭЗҮ боловсруулах боломжийг бий болгож байгаа юм. Иймд бид ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд хамаарч буй нийт 31 нөөцийн хэсэгшлийн хүрээнд ил уурхайг загварчилсан.

Үйлдвэрлэлийн нөөц

Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд хамаарч буй нөөцийг ашиглахад нийт 6.1 км нийлбэр урттай 4 тусдаа уурхай үүсэхээр төлөвлөгдсөн.

1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн зүүн жигүүр дэх ил уурхай-1 нь B-7-оос C-19 хэсэгшил хүртэл нийт 13 нөөцийн хэсэгшил хамаарах бөгөөд ба уурхайн дундаж өргөн 40 м, урт нь 2.3 км, дундаж гүн 2.2 м байна.
2. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн төвийн зүүн хэсэг дэх уурхай-2 нь C-20, C-21, C- 22 гэсэн нөөцийн 3 хэсэгшилд хамаарах бөгөөд уурхайн өргөн 50 м, урт нь 660 м гүн 2 м байна.

3. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн төвийн баруун хэсгийн уурхай-3 нь C-23-с B-31 хүртэл нийт 9 нөөцийн хэсэгшлийг хамрах бөгөөд уурхайн дундаж өргөн 40- 50м, урт нь 1.7 км, гүн нь 2.2 м байна.
4. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн баруун хэсгийн уурхай-4 нь B-32-с B-37 блок хүртэл нийт 6 нөөцийн хэсэгшилд хамаарах бөгөөд уурхайн дундаж өргөн 50- 60м, урт нь 1,1 км, гүн нь 1.5 м байна.

Хүснэгт 3. Үйлдвэрлэлийн нөөцийн тооцоо

№	Ашиглалтын жилүүд	Үе шат	Уурхайн дугаар	Хамаарах нөөцийн хэсэгшил
1	I жил	I хагас	Ил уурхай-3	B-26, B-27, B-28, B-29, B-30, B-31
		II хагас	Ил уурхай-3	B-25, B-24, C-23
			Ил уурхай-2	C-20, C-21, C-22
			Ил уурхай-1	B-17, B-18, C-19
2	II жил	I хагас	Ил уурхай-1	B-7, B-8, B-9, B-10, B-11, B-12, B-13, B-14, B-15, B-16
		II хагас	Ил уурхай-4	B-32, B-33, B-34, B-35, B-36, B-37

Зураг 3. Уурхайн байршлын бүдүүвч зураг

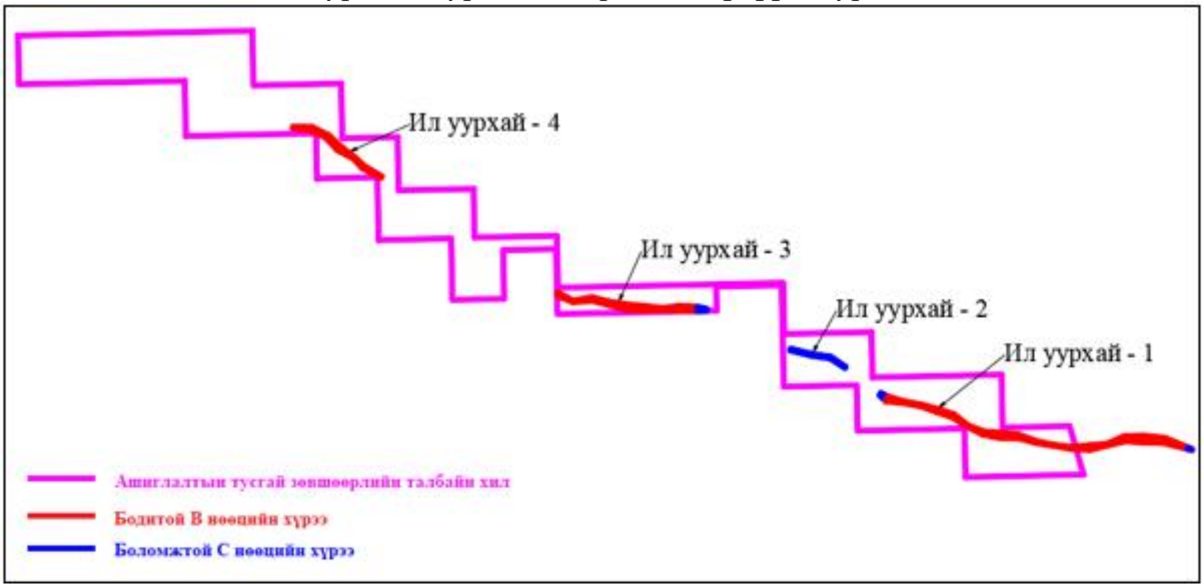

Ашиглалтын үеийн хаягдал

Алт агуулсан элсийг бүх талаас нь бохирдуулахаар төлөвлөсөн тул уурхайгаас олборлох үед хаягдал үүсэхгүй бөгөөд харин элсийг тээвэрлэх, баяжуулах хэсгийн дэргэд дэх овоолгын талбай, буу тэжээх хэсгүүдэд үүсэхийг хаягдлыг 1% байхаар төлөвлөсөн.

Ил уурхайн хүчин чадал, уулын ажлын горим, төлөвлөлт

Олборлолтын хүчин чадлыг сонгохдоо захиалагч компаниас ирүүлсэн техникийн даалгаварт заасанчлан 2 жилийн хугацаанд үйл ажиллагаа явуулахаар төлөвлөсөн бөгөөд уурхайн жилийн хүчин чадал алт агуулсан элсээр 59 мян.м^3 байна.

Нийт ашиглалтын хугацаанд 288.9 мян.м^3 хөрс хуулж, 177.48 мян.м^3 элс олборлон баяжуулна. Хөрс хуулалтын дундаж коэф 2.46 м^3/м^3. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөөг ашиглалтын жил бүрээр дараах хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 4. Уулын ажлын кадендарчилсан төлөвлөлт

№	Үндсэн үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Ашиглалтын жилүүд						НИЙТ
			1-р жил		Нийт	2-р жил		Нийт	
			I хагас	II хагас		I хагас	II хагас		
1	Уулын цул	мян.$м^3$	114.31	101.23	215.54	124.69	66.17	190.87	406.41
2	Хөрс хуулалт	мян.$м^3$	86.99	70.00	156.99	87.72	44.22	131.94	288.93
3	Элс олборлолт	мян.$м^3$	27.32	31.23	58.55	36.97	21.95	58.93	117.48
4	Дундаж агуулга	мгр/$м^3$	263.00	159.34	207.71	147.16	369.06	229.83	218.80
5	Шлих, кг	кг	7.18	4.98	12.16	5.44	8.10	13.54	25.71
6	Химийн цэвэр, кг	кг	6.65	4.60	11.25	5.03	7.49	12.53	23.78
7	Хөрс хуулалтын дундаж итгэлцүүр	$м^3/м^3$	3.18	2.24	2.68	2.37	2.01	2.24	2.46

Ил уурхайн уулын ажлын горим

Уг ордын уулын ажил нь улирлын чанартай явагдах бөгөөд 6-р сарын 2-ноос 6-р сарын 15-ныг хүртэл бэлтгэл ажил, 6-р сарын 15-наас 10-р сарын 31-нийг хүртэл элс олборлолт, хөрс хуулалт, элс угаан баяжуулалтын ажил явагдах буюу жилийн хугацаанд 4.5 сар ажиллахаар төлөвлөж байна.

Уурхайн хөрс хуулалтын ажил нь хоногт 12 цагийн 2 ээлжээр, харин элс олборлох угаан баяжуулах хэсэг нь 1 ээлжээр ажиллах горимыг барина.

Уулын ажлын өрнөл дараалал

Сэртэнгийн алтны шороон ордыг 2 жилийн хугацаанд ашиглахаар төлөвлөсөн бөгөөд уурхайн ашиглалтаар нийт дөрвөн тусдаа ил уурхай үүснэ. Ашиглалтын эхний жилд ил уурхай 1, ил уурхай 2, ил уурхай 3 гэсэн нийт 3-н ил уурхайн хүрээнд уулын ажил явуулахаар төлөвлөгдсөн бол ашиглалтын 2 дахь жилд ил уурхай 1, ил уурхай 4 дээр уулын ажил явагдана. Ордын нөөц бага, нөөцийн хэсэгшлүүдийн хучаас хөрсний зузаан харилцан адилгүй тул байгаа тул бид ашиглалтын 2 жил дэх хөрс хуулалт, элс болон алт олборлолтын хэмжээ харьцангуй тогтвортой байх боломжийг эрэлхийлэн уурхайн ашиглалтын дарааллыг тодорхойлсон. Уулын ажлын дарааллыг дараах хүснэгтэд үзүүллээ.

Хүснэгт 5. Уурхайн уулын ажил явагдах дараалал

№	Ашиглалтын жилүүд	Үе шат	Уурхайн дугаар	Хамаарах нөөцийн хэсэгшил
1	I жил	I хагас	Ил уурхай-3	B-26, B-27, B-28, B-29, B-30, B-31
		II хагас	Ил уурхай-3	B-25, B-24, C-23
			Ил уурхай-2	C-20, C-21, C-22
			Ил уурхай-1	B-17, B-18, C-19
2	II жил	I хагас	Ил уурхай-1	B-7, B-8, B-9, B-10, B-11, B-12, B-13, B-14, B-15, B-16
		II хагас	Ил уурхай-4	B-32, B-33, B-34, B-35, B-36, B-37

Уурхайн нээлт

Сэртэн нэртэй алтны шороон орд нь нөөц тооцоолсон нийт 4 хэсгээс бүрдэх бөгөөд хэсэг тус бүр дээр нээлтийн ажил хийгдэх юм. Бид нөөц тооцоолсон үндсэн 4 хэсгийг зүүн урд хэсгээс нь эхлүүлэн ил уурхайг дугаарласан. Ил уурхай тус бүрийг нээх ерөнхий төлөвлөгөөг дараах хүснэгтэд үзүүллээ.

Хүснэгт 6. Уурхайн нээлтийн төлөвлөгөө

№	Ашиглалтын жилүүд	Үе шат	Уурхайн дугаар	Нээлт хийх нөөцийн хэсэгшил	Нээх арга
1	I жил	I хагас	Ил уурхай-3	B-31	Налуу траншей
		I хагас	Ил уурхай-2	C-20	Бульдозерийн үргэлжилсэн гарц
			Ил уурхай-1	C-19, B-18	Налуу траншей
2	I жил	II хагас	Ил уурхай-4	B-37	Бульдозерийн үргэлжилсэн гарц

Ашиглалтын 1-р жилийн I хагаст ил уурхайн-3 –ын B-31 нөөцийн хэсэгшлийн хөрсийг экскаватор автосамосвалын хослолоор хөрсний гадаад овоолготой байхаар нээлтийн ажил эхэлнэ. Нээлтийн ажлын хэмжээ нь 10 мян.м3 хөрс хуулж 2.35 мян.м3 алт агуулсан элсний нөөцийг олборлоход бэлдэн нээх юм. Уурхайн нээлт эхлэх солбицол нь X=629807.54 Y=5101435.96. Ил уурхай-3 –ын нээлтийн ажлын зургийг дараах хүснэгтэд харуулав.

Зураг 4. Ил уурхай 3- ийн нээлт

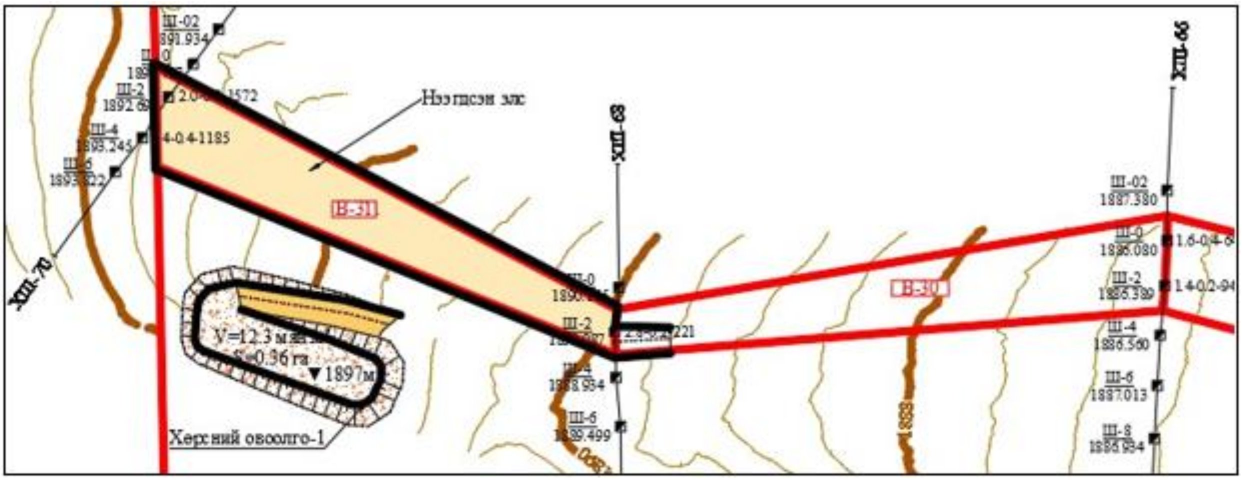

Ашиглалтын 1-р жилийн II хагаст ил уурхайн-2 –ын C-22 нөөцийн хэсэгшлийн хөрсийг хөндлөн чиглэлд бульдозероор гадаад овоолго үүсгэн нээлтийн ажил хийгдэнэ. Нээлтийн ажлын хэмжээ нь 11.9 мян.м^3 хөрс хуулж 2.95 мян.м^3 алт агуулсан элсний нөөцийг олборлоход бэлдэн нээх юм. Уурхайн нээлт эхлэх солбицол нь X=632440.21 Y=5100797.47. Ил уурхай-2 –ын нээлтийн ажлын зургийг дараах хүснэгтэд харуулав.

Зураг 5. Ил уурхай 2- ийн нээлт

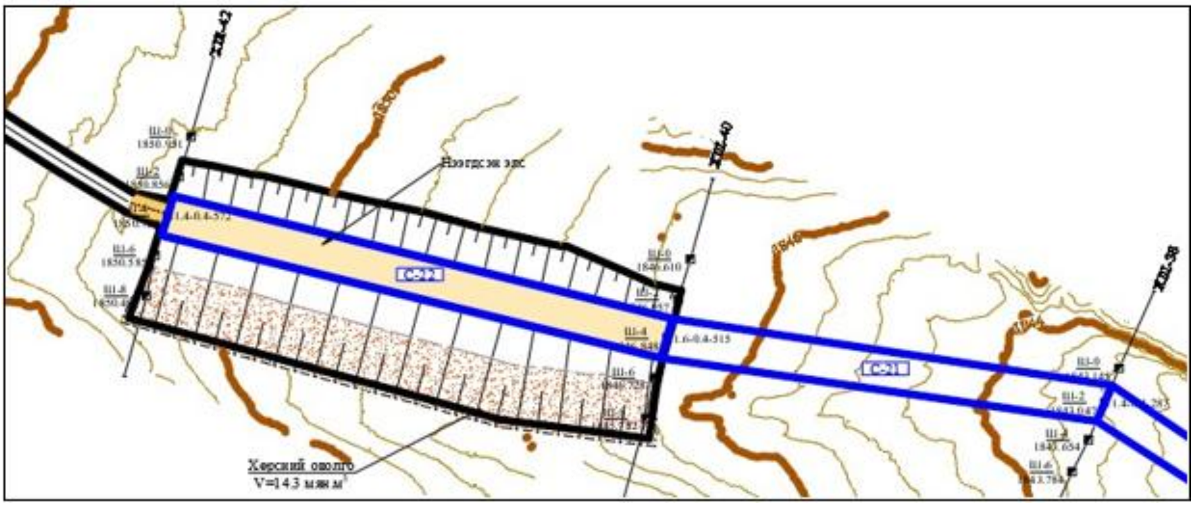

Ашиглалтын 1-р жилийн II хагаст ил уурхайн-1 –ын С-19 болон В-18 нөөцийн хэсэгшлийн хөрсийг экскаватор автосамосвалын хослолоор хөрсний гадаад овоолго үүсгэн нээлтийн ажил хийгдэнэ. . Нээлтийн ажлын хэмжээ нь 9.9 мян.м3 хөрс хуулж 6.4 мян.м3 алт агуулсан элсний нөөцийг олборлоход бэлдэн нээх юм. Уурхайн нээлт эхлэх солбицол нь X=633457.21 Y=5100297.76. Ил уурхай-1 –ийн нээлтийн ажлын зургийг дараах хүснэгтэд харуулав.

Зураг 6. Ил уурхай 1- ийн нээлт

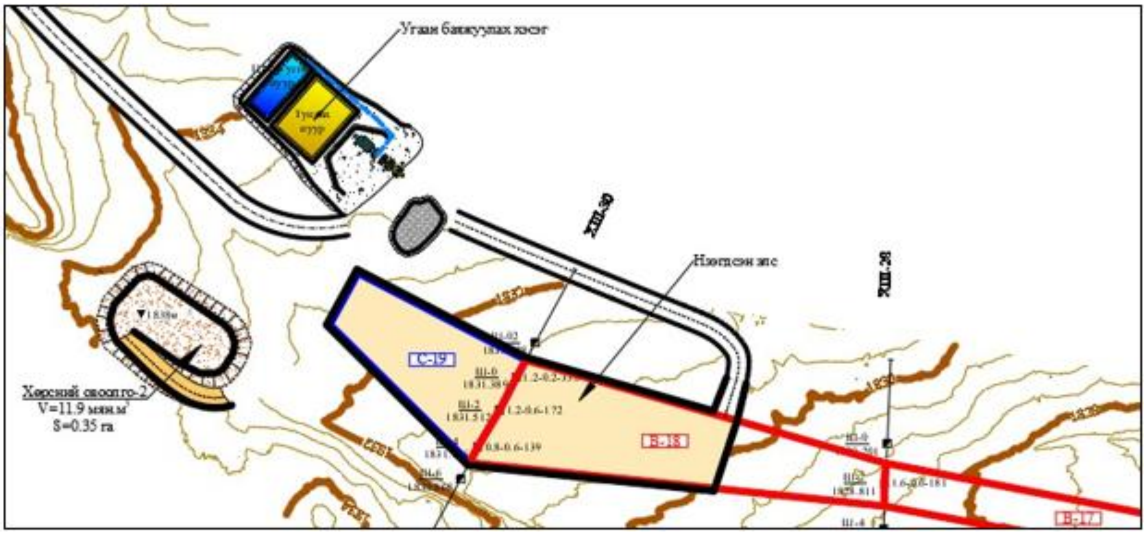

Ашиглалтын 2-р жилийн II хагаст ил уурхайн-4 –ийн В-37 нөөцийн хэсэгшлийн хөрсийг бульдозероор хөндлөн чиглэлд түрж хөрсний гадаад овоолго үүсгэн нээлтийн ажил хийгдэнэ. . Нээлтийн ажлын хэмжээ нь 8.4 мян.м^3 хөрс хуулж 3.2 мян.м^3 алт агуулсан элсний нөөцийг олборлоход бэлдэн нээх юм. Уурхайн нээлт эхлэх солбицол нь X= 26831.4 Y=5103305. Ил уурхай-4 –ийн нээлтийн ажлын зургийг дараах хүснэгтэд харуулав.

Зураг 7. Ил уурхай 4- ийн нээлт

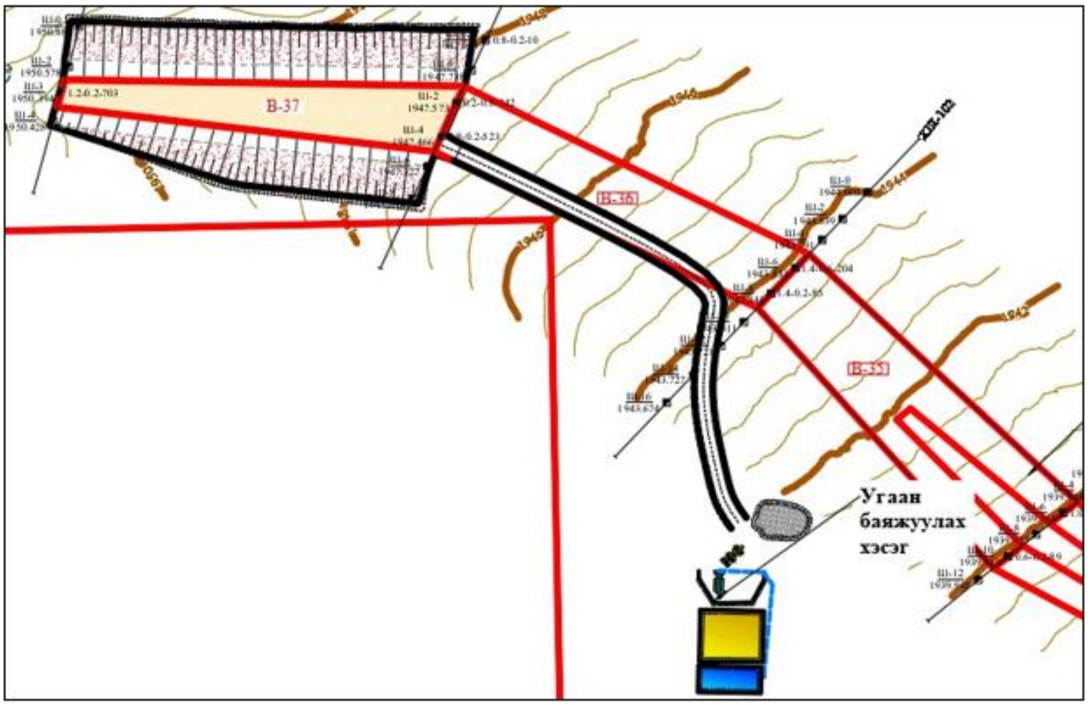

Уулын ажлын 1-р жилийн төлөвлөлт

Уулын ажлын 1-р жилийн төлөвлөлт /эхний хагас/: Ашиглалтын эхний жилийн I хагаст нөөцийн B-31 хэсэгшлээс уулын ажил эхэлнэ. B-31 хэсэгшил нь ордын төвийн баруун хэсгийн хамгийн баруун зах хэсэгт орших учир уурхайн ахилт нь зүүн тийш чиглэлтэй байна. B-31 хэсэгшлийн 10 мян.м^3 хөрсийг экскаватор автосамосвалын хослолоор ухаж ачин тээвэрлэж тухайн хэсэгшлийн урд талд хөрсний гадаад овоолгод хураана. Үүний дараагаар B-30->B-27 хүртэл хэсэгшлүүдийн хөрсийг уурхайн ашиглагдсан хоосон орон зай руу бульдозер болон экскаватор автосамосвалын хослолоор шилжүүлэн дотоод овоолго үүсгэхээр төлөвлөгдсөн. Уурхайн үйл ажиллагаанаас хамаарч эвдрэлд өртөх талбайн хэмжээг бага байлгах, техникийн нөхөн сэргээлтийн зардлыг бууруулах зорилгын хүрээнд элс тээврийн автосамосвалууд нь хоосон чиглэлдээ угаан баяжуулах хэсгээс гарсан хаягдал галь болон эфелийг тээвэрлэн ирж уурхайн ашиглагдсан хоосон орон зайд хийгдэж буй дотоод овоолгод буулгахаар төлөвлөсөн.

Ашиглалтын 1-р жилийн эхний хагаст 87 мян.м^3 хөрс хуулж, 27.5 мян.м^3 элс олборлоно. Хөрсний дундаж зузаан нь 1.78 м, элсний дундаж зузаан нь 0.4м. Уулын ажлын дэлгэрэнгүй тооцоог дараах хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 7. Уурхайн эхний жилийн 1-р хагасын уулын ажлын хэмжээ

Блокийн дугаар	Хөрс хуулалт	Элс олборлолт	Дундаж агуулга	Алтны нөөц, (шлих)	Алтны нөөц, (х.цэвэр)
	мян.$м^3$	мян.$м^3$	мгр/$м^3$	кг	кг
B-25	10.13				
B-26	12.19	3.07	171	0.53	0.49
B-27	16.29	6.89	210	1.45	1.34
B-28	15.20	7.84	244	1.91	1.77
B-29	12.32	4.44	295	1.31	1.21
B-30	10.87	2.73	225	0.62	0.57
B-31	10.01	2.35	584	1.37	1.27
Нийт	86.99	27.32	263	7.18	6.65

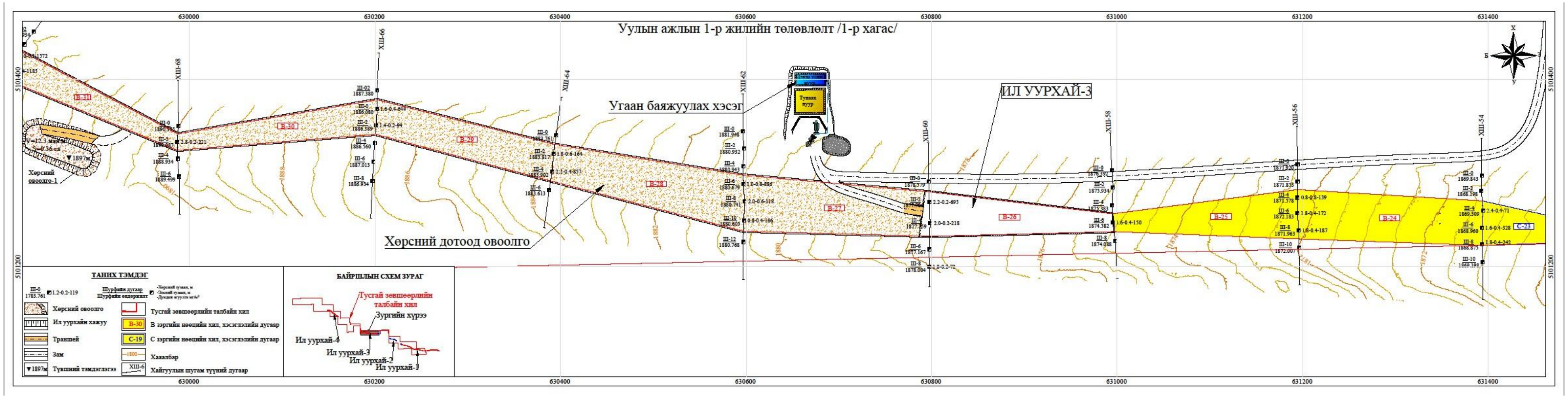

Зураг 8. Уурхайн 1-р жилийн I хагасын эцсийн байдал

Уулын ажлын 1-р жилийн төлөвлөлт /сүүлийн хагас/: Ашиглалтын эхний жилийн II хагаст нөөцийн B-25 хэсэгшлээс элс олборлолтын ажил эхлэх бөгөөд B-24 болон C-23 хэсэгшлүүдийг үргэлжлүүлэн олборлож дууссанаар ордын төв*ийн баруун /ил уурхай 3/* хэсгийн нөөцийг бүрэн ашиглаж дуусах юм. Үүний дараагаар энэхүү төв *баруун /ил уурхай 3/* хэсгээс зүүн урагшаа 1.1 км зайд орших *төвийн зүүн /ил уурхай 2/ хэсгийн* C- 22, C-21, C-20 хэсэгшлүүдэд уулын ажлыг үргэлжлүүлэн явуулна.

Ил уурхай 2-д хамаарах C-22, C-21, C-20 хэсэгшлүүдийн хөрсний дундаж зузаан 1.5 м, элсний дундаж зузаан нь 0.4 м байна. Энэхүү хэсэгшлүүдийн хучаас хөрсний зузаан харьцангуй нимгэн бөгөөд хэсэгшлийн 2 захаараа овоолго үүсгэх боломжит талбайтай учир төсөл хэрэгжүүлэгчид ашиглахад бэлэн байгаа shantui SD-22 маркийн бульдозер ашиглан хөрсийг хөндлөн чиглэлд түрж овоолго үүсгэхээр төлөвлөсөн. Энэ нь хөрс хуулалтын зардлын бага байлгах боломжийг бүрдүүлнэ.

Ашиглалтын эхний жилийн II хагасын төгсгөл хэсэгт ордын зүүн урд талд орших ил уурхай 1-д хамаарах хэсгийн C-19, B-18, B-17 нөөцийн хэсэгшлүүдэд олборлолт явуулна. C-19 болон B-18 блокийн тал хөрс буюу нийт 8 мян.$м^3$ хөрсийг экскаватор автомасосвалын хослолоор хуулж хөрсний гадаад овоолго үүсгэнэ. Үүний дараа B-18, B- 17 блокуудын хөрсийг олборлолт явагдсан хоосон орон зай руу түрж дотоод овоолго үүсгэхээр төлөвлөсөн. Нийтдээ 1-р жилийн сүүлийн хагаст 70 мян.$м^3$ хөрс хуулж, 31.23 мян.$м^3$ элс олборлоно. Уулын ажлын дэлгэрэнгүй тооцоог дараах хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 8. Уурхайн эхний жилийн II хагасын уулын ажлын хэмжээ

Блокийн дугаар	Хөрс хуулалт	Элс олборлолт	Дундаж агуулга	Алтны нөөц, (шлих)	Алтны нөөц, (х.цэвэр)
	мян.$м^3$	мян.$м^3$	мгр/$м^3$	кг	кг
B-17	4.79	2.37	155	0.37	0.34
B-18	8.13	5.14	128	0.66	0.61
B-24	16.07	6.63	127	0.84	0.78
B-25	-	5.02	111	0.56	0.52
C-19	3.91	2.68	126	0.34	0.31
C-20	9.00	1.95	125	0.24	0.23
C-21	9.77	2.43	261	0.64	0.59
C-22	11.98	2.95	354	1.04	0.97
C-23	6.35	2.05	140	0.29	0.27
Нийт (B)	28.99	19.16	127	2.43	2.24
Нийт(C)	41.01	12.07	211	2.55	2.36
Нийт (B+C)	70.00	31.23	159	4.98	4.60

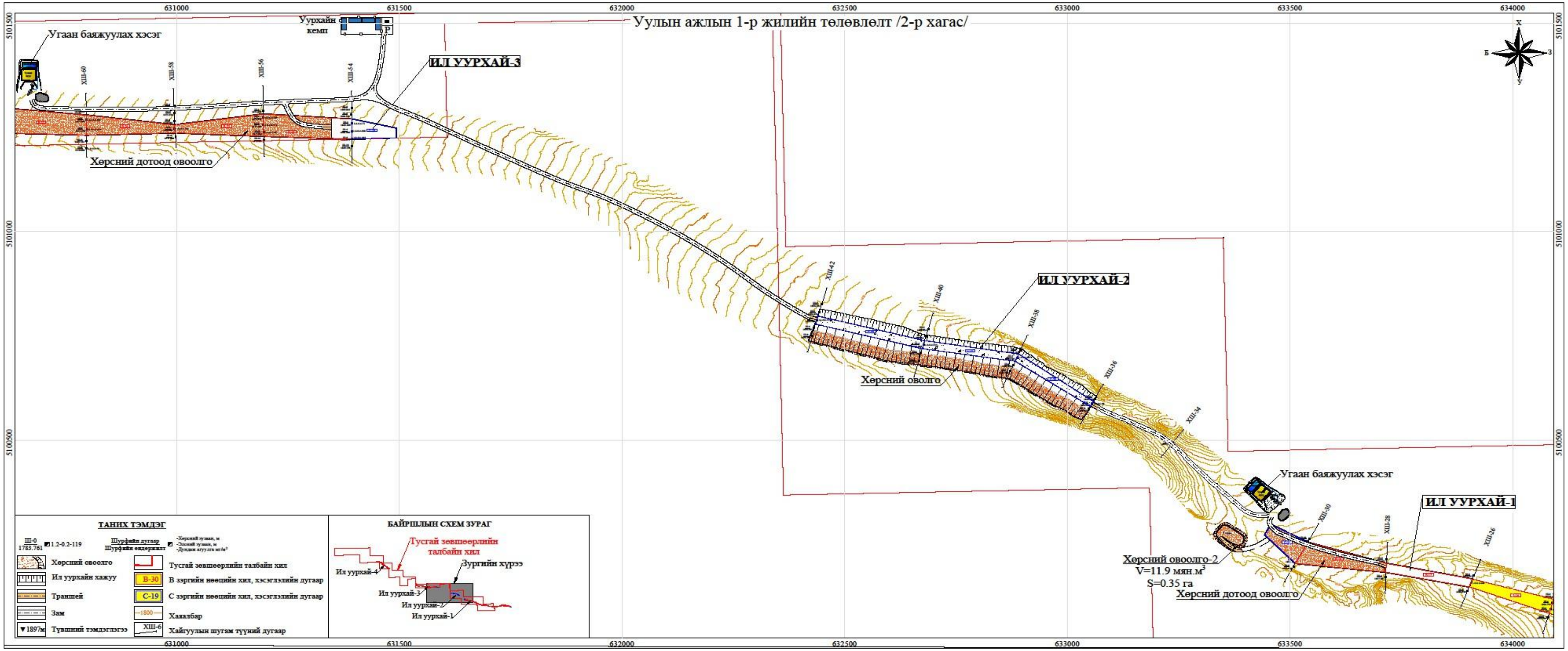

Зураг 9. Уурхайн 1-р жилийн II хагасын эцсийн байдал

Уулын ажлын 2-р жилийн төлөвлөлт

Уулын ажлын 2-р жилийн төлөвлөлт /эхний хагас/: Ашиглалтын 2-р жилийн эхний хагаст ил уурхай 1-д хамаарах нөөцийн B-16 хэсэгшлээс B-7 хүртэл нийт бодитой B зэргийн 10 хэсэгшлүүдэд уулын ажил явагдана. B-16 блокийн хөрсийг экскаватор автосамосвалын хослолоор ухаж тээвэрлэн 1-р жилийн 2-р хагаст Ил уурхай 1-ийн B-17 хэсэгшлийн ашиглалтаар үүссэн ашиглагдсан хоосон орон зайд дотоод овоолго үүсгэн овоолохоор төлөвлөсөн. 2 дахь жилийн эхний хагаст нийт 87.7 мян.м^3 хөрс хуулж, 36.97 мян.м^3 элс олборлож угаан баяжуулах хэсэг рүү тээвэрлэнэ.

Хөрсний дундаж зузаан нь 1.7 м, элсний дундаж зузаан нь 0.46 м байна. Уулын ажлын дэлгэрэнгүй тооцоог дараах хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 9. Уурхайн 2-р жилийн I хагасын уулын ажлын хэмжээ

Блокийн дугаар	Хөрс хуулалт	Элс олборлолт	Дундаж агуулга	Алтны нөөц, (шлих)	Алтны нөөц, (х.цэвэр)
	мян.$м^3$	мян.$м^3$	мгр/$м^3$	кг	кг
B-7	2.61	0.98	185	0.18	0.17
B-8	7.74	1.66	317	0.53	0.49
B-9	7.04	2.65	159	0.42	0.39
B-10	8.79	4.65	132	0.61	0.57
B-11	15.02	6.94	105	0.73	0.68
B-12	15.56	6.63	108	0.72	0.66
B-13	7.87	3.46	124	0.43	0.40
B-14	7.33	3.54	193	0.68	0.63
B-15	9.91	4.00	190	0.76	0.70
B-16	5.86	2.46	152	0.37	0.35
Нийт	87.72	36.97	147	5.44	5.03

Зураг 10 . Уурхайн 2-р жилийн 1-р хагасын эцсийн байдал

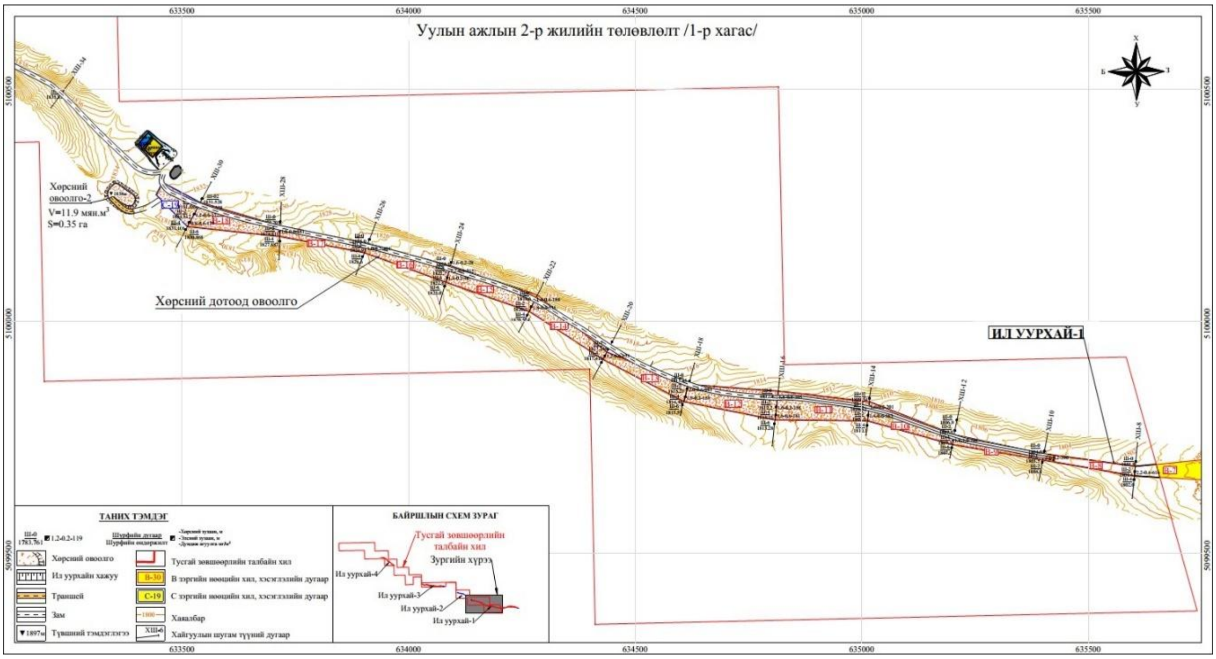

Уулын ажлын 2-р жилийн төлөвлөлт /эхний хагас/: Ашиглалтын 2-р жилийн сүүлийн хагаст ордын баруун хойд хэсэгт орших ил уурхай 4-д хамаарах нөөцийн B-32 хэсэгшлээс B-37 хүртэл нийт 6 нөөцийн хэсэгшилд уулын ажил явагдана. Энэхүү хэсгийн хөрсний дундаж зузаан нь 1 м, элсний дундаж зузаан нь 0.4м байх бөгөөд хучаас хөрсний зузаан харьцангүй нимгэн тул B-37 хэсэгшлийн хөрсийг бульдозероор хөндлөн чиглэлд түрж шилжүүлэх замаар үргэлжилсэн гарцаар нээхээр төлөвлөсөн. B-36 блокийн урд хил тусгай зөвшөөрлийн хилтэй ойрхон тул урд хэсгийн хөрсийг экскаватор автосамосвалын хослолоор B-35 блокийн хоосон орон зайд дотоод овоолго үүсгэнэ.

Ашиглалтын 2-р жилийн сүүлийн хагаст 44.22 мян.м^3 хөрс хуулж, 21.95 мян.м^3 элс олборлоно. 2-р жилийн сүүлийн хагасын уулын ажлын дэлгэрэнгүй тооцоог дараах хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 10. Уурхайн 2-р жилийн сүүлийн хагасын уулын ажлын хэмжээ

Блокийн дугаар	Хөрс хуулалт	Элс олборлолт	Дундаж агуулга	Алтны нөөц, (Шлих)	Алтны нөөц, (Х.Цэвэр) кг
	мян.м^3	мян.м^3	мгр/м^3	кг	кг
B-32	5.70	3.98	559	2.22	2.06
B-33	4.31	2.44	531	1.30	1.20
B-34	5.22	3.32	289	0.96	0.89
B-35	8.88	4.02	141	0.57	0.53
B-36	11.69	4.99	318	1.59	1.47
B-37	8.42	3.21	458	1.47	1.36
Нийт	44.22	21.95	369	8.10	7.49

Зураг 11. Уурхайн 2-р жилийн 2-р хагасын эцсийн байдал

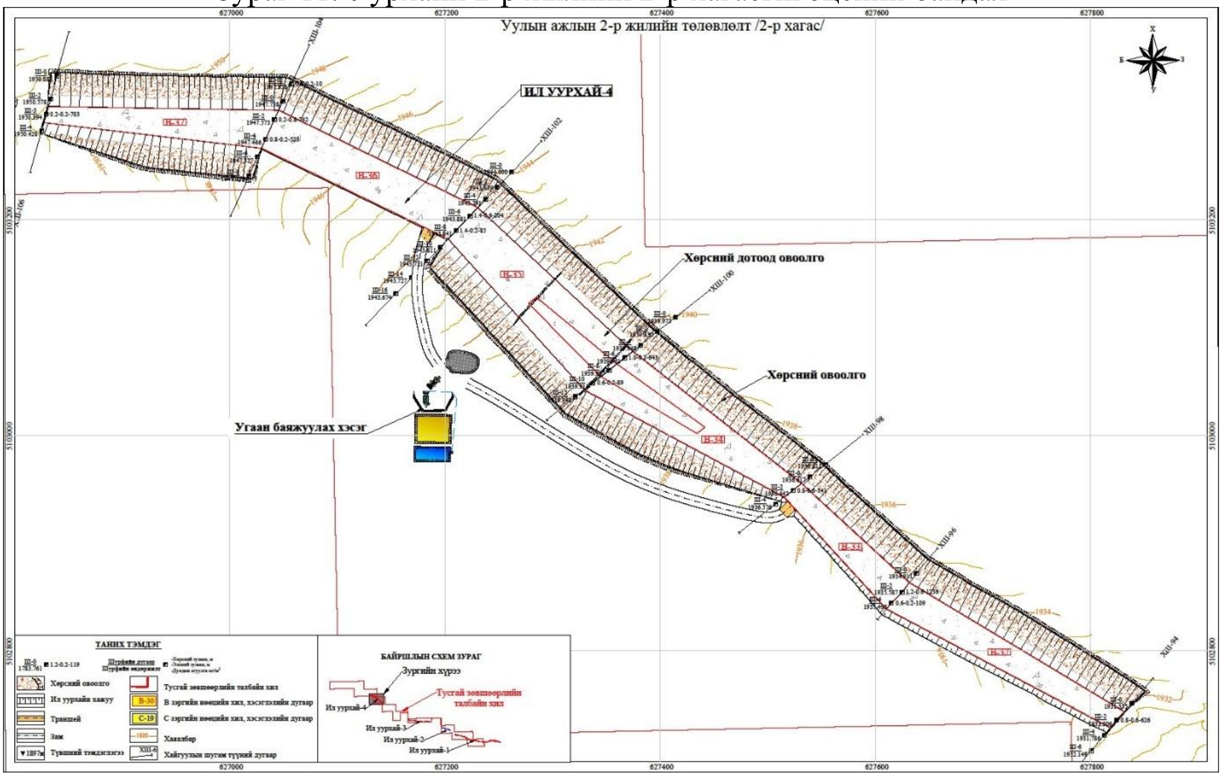

Ил үндсэн болон туслах тоног, төхөөрөмж

Үндсэн тоног төхөөрөмжүүдийн иж бүрдэл: Ил уурхайн хэлбэр хэмжээ, орон зай, чулуулгийн шинж чанар, элс хөрсний зузаан зэрэг суурь нөхцөлүүдийг үндэслэн дараах технологи, механикжуулалтын бүтэц нь хөрс хуулалт, овоолго, олборлолтын ажилд тохиромжтой гэж үзлээ.

Бид хөрс хуулалтын ажлыг эдийн засгийн хувьд хэмнэлттэй байх боломжит хувилбарыг сонгохын тулд экскаватор автосамосвалын хослол болон бульдозерын харьцуулсан тооцооллыг гүйцэтгэсэн бөгөөд уг тооцооллын үр дүнд уурхайн 1.5 метрээс дээш зузаантай хөрсийг хуулах ажилд экскаватор автосамосвалын хослол, 1.5 метрээс бага

зузаантай хэсэгт бульдозер ашиглах нь үр дүнтэй байгааг тодорхойлсон. Харин алт агуулсан элс олборлох ажилд экскаватор болон автосамосвалын хослолыг ашиглана.

Хүснэгт 11. Тоног төхөөрөмжийн иж бүрдэл

№	Ажлын төрөл	Тоног төхөөрөмжийн төрөл	Тоног төхөөрөмжийн нэр
1	Хөрс хуулалт	Экскаватор, бульдозер	Hyundai R300LC-9, Shantui SD22
2	Элс олборлолт	Экскаватор	Liugong 925E
3	Тээвэрлэлт	Автосамосвал	HOWO

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1.Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Газрын гадаргуу: Өлзийт сумын нутаг дэвсгэр нь монгол орны физик газарзүйн мужлалаар Хангайн нурууны өвөр хэсэгт Байдраг, Өлзийт голын савд оршино. Тус аймгийн нутаг нь физик газарзүйн мужлалаар хойд хэсгээрээ Хангайн их уулт мужид, төв, урд хэсгээрээ Алтайн говийн мужид, төв хэсгийн урд талаараа Говь Алтайн их уулт мужид тус тус хамрагдаж байна.

Төслийн талбай нъ 2426 м-ийн үнэмлэхүй өндөрт байрладаг. Талбайн усан хагалбар болох нам уулс, гүвээ нь өргөргийн дагуу чиглэлтэй урт, нарийн сунасан тогтоцтой бөгөөд энэ нь тухайн районы тектоник эвдрэлийн чигтэй давхацдаг. Тухайн районд тогтмол урсгалтай гол, горхи байхгүй, гадаргуугийн усан хангамж муутай бүс нутаг юм.
Төслийн талбайн район далайн түвшнээс дээш 2203 метрийн өндөрт байрлаж, газрын гадаргын налуу буюу хэвгий 4.80 (градуст) байна.

Усан сүлжээ*:* Уг талбай нь усан хангамжийн хувьд ядуувтар. Жилд унах тунадасны хэмжээ бага. Усан сүлжээ сул хөгжсөн бүс нутагт хамаарна. Талбай орчимд жижиг хуурай сайр жалгууд ихтэй бөгөөд эдгээр хуурай сайрууд нь бороотой үед хүчтэй ирэх үерийн усаар угаагддаг. Ордын талбайн зүүн талаар Түйн гол урсан өнгөрдөг байна. Талбайд нуур болон тогтоол ус тааралддаггүй байна.

Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” алтны шороон орд нь Хангайн нурууны өвөр энгэр – Түйн голын ай савд багтана.

Цаг агаар, уур амьсгал: Баянхонгор аймаг нь 116.0 мянган дөрвөлжин километр нутагтай, далай түвшнээс дээш 974-2435м хүртэл өндөр өргөгдсөн, газар нутгийн хотгор гүдгэрийн ялгаа ихтэй зэрэг нь агаарын температур, хур тунадасны газар зүйн хуваарилалтанд ихээхэн нөлөөлж бүс нутгийн хувьд жил, сарын температур, хур тунадас жигд биш байдаг билээ.

Судалгааны талбай нь эх газрын эрс тэс цаг уууртай, Дөвөнт, Жаргалантын нуруу, Заг, Байдраг голын эх орчим өндөрлөг, эрт сэрүү орж, өвөлд хүйтэн, цас их ордог онцлогтой. Агаарын температурын жилийн дундаж зөрүү нь 6°, температурын хэлбэлзэл нь 69°, зарим өвлийн идэр гурван есийн хүйтэн нь 1-р сард -43.5° хүрдэг байхад зун 7-р сард +25.5° дээш байна. Жилийн дундаж тунадас нь 276 мм, үүний 85-90% нь зуны улиралд 10-15% нь бусад улиралд унадаг байна. Жилд баруун хойт зүгээс салхилдаг, салхины хүч нь хамгийн их үедээ 25 м/сек хүрдэг.

Баянхонгор аймгийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд олон жилийн дундаж агаарын температур нутгийн хойд хэсгээр -8...-4°C, төвийн хэсгээрээ -2...+4°C харин урд хэсгээр +6...+8°C байна. Харин жилийн нийлбэр хур тунадас нутгийн хойд хэсгээр 200...400 мм, төвийн хэсгээрээ 50-150 мм харин урд хэсгээр 50...100 мм унадаг байна.

Ургамлан нөмрөг: Баянхонгор аймгийн Өлзийт сум болон төслийн талбайн нутаг дэвсгэр нь Монгол орны байгалийн мужлалаар хуурай хээрийн бүсэд багтана.

Энэ газар нутаг нь ургамал газарзүйн мужлалын хувьд Төслийн талбай, түүний орчмын газар нутаг нь Монгол орны ургамал газарзүй нь мужлалаар Евроазийн хээрийн их муж Өмнөд Хангай уулын хээрийн тойрогт хамаарна. (Үндэсний атлас, 1990).

Ургамлын хээрийн судалгааг хийхдээ экологи, ургамлан бүлгэмдлийн бүтэц бүрэлдэхүүн онцлогоос харгалзан төслийн талбайд хэмжилт судалгааг явуулсан. Ургамлын судалгааг 2024 оны 11 дугаар сард ургамлын 5 бүрэн бичиглэл хийж зүйлийн бүрэлдэхүүн, ургамлан бүрхэвч, биомасс зэргийг тодорхойлсон.

Хялгана-жижиг дэгнүүлт үетэнт бэлчээрийн зонхилогч зүйл нь *Stipa krylovii*-крыловын Хялгана, дэд зонхилогч зүйл нь *Agropyron cristatum*-саман Ерхөг*, Cleistogenes squarrosa*-дэрвээн Хазаар өвс зэрэг үетэн ургамлууд бүрдүүлж байна. Үүний зэрэгцээ *Carex duriuscula*-ширэг Улалж, *Caragana stenophylla*-нарийн Харгана, *Heteropapus hispidus*-арзгар Согсоолж, *Elymus chinensis*-нангиад Түнгэ зэрэг ургамлууд зонхилон ургасан.

Амьтны аймаг: Тухайн бүс нутагт ан амьтад харьцангуй элбэг, махчин амьтдаас үнэг, хярс, дорго, мануул, хаая чоно, салаа туурайтнаас аргаль угалз, янгир, хавар намартаа зээр нүүдэллэн ирдэг ба Алтай Хангайн уулсаар аргал, янгир, ирвэс шилүүс, буга, бор гөрөөс, гахай, хүдэр, дорго Говийн бүсэд хар сүүлт, хавтгай, мазаалай, хулан, зэгээсний гахай зэрэг дархан цаазтай, улаан номд орсон амьтад, тал хээрт цагаан зээр байдгаас гадна аль ч бүсэд тарвага, үнэг, чоно, хярс, мануул зэрэг үслэг ан элбэг. Говийн нүцгэн хуруут гүрвэл, тэмээн сүүлт могой зэрэг хэвлээр явагчид, бүргэд, ёл, цасны хажир, тас, шонхор, хойлог, ятуу, хулан жороо, хуруут хун, хээрийн галуу, ангир, нугас, тоодог, халбаган хушуут, итэлгэн цахлай, өрөвтас, зэрэг 150 гаруй шувуу бүртгэгджээ. Тарвага агналтаар улсад тэргүүн байрт орж байсан боловч одоо энэ амьтан ховор амьтдын тоонд орохоор болоод байна. Зэвэг, алгана, зурхай, хадран зэрэг цөөн төрлийн загастай.

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд 2001-2010 оны сүүлийн 10-аад жилд аргаль хонины тархац улсын хэмжээнд 3 %-иар нэмэгджээ. Зарим аймгуудын нутагт аргаль хонины тоо төдийлөн өсөөгүй ч тархац нутаг нь нэлээд өссөн дүнтэй байна.

Дэд бүтэц: Тус сумын төв нь Баянхонгор аймгийн зүүн урд хэсэгт 17 км, Улаанбаатар хотоос 613 км зайд оршдог. Нутгийн зүүн хэсгээрээ Өвөрхангай аймгийн Уянга, Нарийн тээл, Баруунбаян-Улаан сум, урд хэсгээрээ өөрийн аймгийн Богд, Жинст сум, баруун хэсгээрээ Баян-Овоо сум, хойд хэсгээрээ Эрдэнэцогт сумдтай тус тус хиллэдэг.

Тус сум нь байгалийн үзэсгэлэнт тогтоц, түүхэн дурсгалт газрууд, ховор ан амьтад, ургамлын төрөл зүйлээр баялаг, хангай, тал хээр хосолсон 385283 га бүхий өргөн уудам нутагтай. Засаг захиргааны нэгж Бурхант, Байн-Ам, Ёлын-Ам, Худаг-Урт, Бийрийн Уулзвар, Улаан-Уул гэсэн 6 багт 1165 өрхийн 3907, үүнээс эрэгтэй 1959, эмэгтэй 1948 хүн амьдардаг.

Зам тээвэр. Баянхонгор аймгийг Улаанбаатар хоттой холбосон улсын чанартай 56 км авто зам сумын нутгаар дайран өнгөрдөг. Худаг Урт 4-р баг засмал замаар, Бийрийн Уулзварын 5-р баг, Ёлын Ам 3-р багууд сайжруулсан шороон замаар тус тус холбогдсон. Сумын төвд 1060м хатуу хучилттай, гэрэлтүүлэг бүхий авто замтай.

Харилцаа холбоо. Үүрэн холбооны Жи-Мобайл, Юнител Скайтелын 2G сүлжээ нь сумын нутаг дэвсгэрийн 80 хувийг, Юнител, Мобиком 4G сүлжээ нутаг дэвсгэрийн 40 хувьд нэвтэрснээр мэдээ мэдээлэл хүлээн авах, дамжуулах нөхцөл боломж бүрдсэн.

Төрийн үйлчилгээний байгууллагуудад Мобикомын шилэн кабельд холбогдсоноор төрийн үйлчилгээ цахимжсан.

Цахилгаан хангамж. Аймгийн эрчим хүчний системд 1985 онд, Эрдэнэт Булганы цахилгаан түгээх төвийн эрчим хүчний системд 2000 онд холбогдож 6800кВт-ын өндөр хүчдэлийн эх үүсвэрээр хангагдсан.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1.Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт

Тус төслийн үйл ажиллагааны улмаас хүрээлэн буй орчинд учрах болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо байгаль орчны суурь нөхцөл, урьд өмнө хийгдсэн байгаль, нийгэм, эдийн засгийн холбогдолтой судалгааны материалууд, судалгаа явуулсан мэргэжлийн экспертүүдийн дүгнэлтүүдийг үндэслэн тодорхойлов. Төслийн үйл ажиллагаанаас сөрөг нөлөөлөлд өртөгдөх байгалийн үндсэн тусгагдахуун нь агаар, ус, хөрс, ургамлан нөмрөг юм.

Төслийн болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо магадлан жагсаах аргыг ашиглаж, үр дүнг дараах хүснэгтэд үзүүлэв. Энэ арга нь төсөл хэрэгжих үед тухайн нөлөөлөл байгаа эсэх дээр тулгуурладаг ба хэрэв тухайн нөлөөлөл байвал "х"-ээр тэмдэглэдэг. Ингэхдээ тухайн нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим зэргийг тодруулах, мөн уг нөлөөлөл байгаль орчин, экологийн тэнцвэрт байдал, орон нутгийн нийгэм-эдийн засагт хэрхэн нөлөөлөх (шууд, шууд бус, эргэж нөлөөлөх, буцалтгүй нөлөөлөх, давхардах эсэх) байдлыг үзүүлдэг.

Хүснэгт 12. Байгаль орчны сөрөг нөлөөллийн үзүүлэлтүүд

Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Сөрөг нөлөөлөл үүсэж болзошгүй нөхцөлүүд
Төслийн байршилтай холбоотой шалгуурууд	
Хуулиар хамгаалагдсан газар нутаг байгаа эсэх	Төсөл хэрэгжих талбай нь тусгай хамгаалалттай газар нутгуудтай давхцалгүй байна.
Хүний нөлөө болон байгаль, цаг уурын өөрчлөлтөд эмзэг, эсэх	Баянхонгор аймгийн цаг уурын өртөө харуулын хэмжилтээр авч үзвэл агаарын температурын олон жилийн дундаж хангайн бүсэд -3.80С, хээрийн бүсэд 1.60С, говийн бүсэд 4.50С байна. Баянхонгор аймгийн газар нутаг нь Алтай, Хангай нурууны хоорондох өргөн уудам нутагтай орох хур тунадасны хэмжээ газар зүйн өвөрмөц хуваарилалтай. Уур амьсгалын дунджаар жилд Хангайн гол нуруудын орчимд 190-230мм үгнээс их, салбар уулсын орчим 150-190 мм орчим хур тунадас ордог. Аймгийн төвийн хэсэг, Алтайн нурууны салбар уулсад орших нутгуудад 95-150мм хур тунадас буудаг байхад говийн өмнөд хэсэгт 90мм-ээс бага хур тунадас унадаг. Баянхонгор аймгийн нутагт жилийн дулааны улиралд болох 4-10 сард нийт орох хур тунадасны 90-94% нь ордог нь Монгол орны хур тунадасны горим манай аймаг тод илэрдэг. Тогтвортой цаг агаар ноёлох өвлийн /11-3сар/ улиралд аймгийн нийт нутгаар уур амьсгалын дунджаар 4.9-өөс 14.6 мм хур тунадас орох бөгөөд 1, 2 сард 0.4-өөс 3 мм орчим унадаг. Баянхонгор аймгийн нутагт монгол орны бусад нутгийн адил хойд, баруун хойд чиглэлийн салхи голчлон давтагддаг. Салхины зонхилох чиглэл улирал сар бүрд нутгийн онцлогоос болж өвөрмөц боловч салхины ерөнхий горим хадгалагдаж байдаг. Судалгааны үр дүнгээр харахад: Өвлийн улиралд баруун хойноос 27.3 хувь, хойноос 24.8 хувь, баруунаас 6.2 хувь зүүн хойноос 9 хувь, салхигүй үеийн давтагдал 20.2 хувь байгаагаас харахад баруун хойд болон хойд чиглэлийн салхи ноёлж байна. Хаврын улирлын салхины чиглэл баруун хойд чиглэлээс 30.0 хувь, баруунаас 20 хувь, хойноос 13.1 хувь, зүүн хойноос 3.0 хувь, баруун өмнөөс 3.0 хувь, салхигүй үеийн давтагдал 10.1 хувь байдаг байна. Зуны улиралд салхины зонхилох чиглэлийн давтагдал нь баруун

Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Сөрөг нөлөөлөл үүсэж болзошгүй нөхцөлүүд
	хойноос 17.5 хувь, баруунаас 16 хувь, хойноос 9.7 хувь, бусад бүх чиглэлээс 7 хувь, салхигүй үеийн давтагдал 20.6 хувь байдаг. Намрын улиралд салхины зонхилох чиглэл нь баруун хойноос 28.0 хувь, баруунаас 16 хувь, хойноос 15.4 хувь, зүүн хойноос 4.0 хувь, салхигүй үеийн давтагдал 12.6 хувь байгаа нь хаврын улиралтай ойролцоо давтагдалтай байна. Салхины хурд, хөрсний байдалтай уялдан шороон шуургатай өдрийн тоо түүний эрч хүч газар бүр харилцан адилгүй байдаг. Жилд дунджаар хангай бүсийн нутгаар 25 өдөр, тал хээрийн бүсийн нутгаар 34 өдөр, говийн бүсийн нутгаар 38 өдөр шороон шуургатай байдаг
Орон нутгийн хэтийн хөгжилд ашиглахаар төлөвлөсөн газар байгаа эсэх	Төслийн үргэлжлэх хугацаа их, хэтийн төлөвлөлт бүхий газар байхгүй
Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл үүсэх эсэх	Төслийн үргэлжлэх хугацаанд хуримтлагдах нөлөөлөл үүснэ.
Төслийн БО-ны нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд авч үзсэн асуудлууд	
Агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл: - Бохирдуулагч болон аюултай, хортой бодис ялгаруулах, эсэх - Дуу чимээ, доргио чичиргээ, дулааны нөлөөлөл, цахилгаан соронзон цацраг үүсгэх, эсэх	- Уурхайн тээвэрлэлтийн үед үүсэх тоосжилт; - Уурхай ашиглалтын үед үүсэх тоос - Техник тоног төхөөрөмжийн дуу чимээ
Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл: - Усны нөөцөд хомсдол үүсэх, эсэх - Цэнгэг усны нөөцийг ашиглах, эсэх - Ус бохирдуулах, эсэх	Уурхайн усан хангамжийг өөрийн талбайд гаргасан гүний худгийн усаар хангана.
Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөө: - Хөрс эвдрэх эсэх - Хөрс бохирдох эсэх - Хөрс доройтох цөлжих эсэх	- Бүтээн байгуулалт, тээвэрлэлтийн нөлөөгөөр хөрс эвдэрнэ.;
Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөө: - Ургамлан нөмрөг, ой мод өртөх эсэх - Ховор, нэн ховор ургамлын төрөл зүйл өртөх эсэх	- Ашиглалтын хугацаанд хөрс хуулснаар ургамлан нөмрөг биет хэмжээгээр устаж ургамалгүй болох; - Газар хөрс талхлагдсан газруудад ургамлан нөмрөг талхлагдан халцрах; - Бүтээн байгуулалт, тээвэрлэлтийн тоосны нөлөөгөөр ургамлын ургах орчин доройтох;
Ан, амьтанд үзүүлэх нөлөө: - Зэрлэг амьтдын амьдрах орчныг доройтуулах эсэх - Ховор болон нэн ховор амьтан өртөх эсэх	- Төсөл хэрэгжих бүс нутагт ховор амьтны тархалттай учир өртөж болзошгүй. - Машин техникийн зорчих хөдөлгөөн, уурхайн ашиглалтын үеийн дуу чимээ, хөрс хуулалт, газар шорооны ажилтай холбоотойгоор үүсэн бий болох тоосжилт зэргээс үүдэн ойр орчимд нутагладаг ан амьтад үргэн дайжих, амьдрах орчноо алдах*;* - Бэлчээрээр идээшилдэг том хөхтөн амьтад дүрвэж зугтах тул бэлчээрээр шахагдах эрсдэлтэй; - Хөрс хуулалтын үед нүх, хөрсөнд орогнох, үүрлэх мэрэгч, мөлхөгч, шувуудын үүр ноохойг сүйтгэх;
Нийгмийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд авч үзсэн асуудлууд:	
Орон нутгийн оршин суугчдад үзүүлэх нөлөө: - Газар эзэмших, ашиглах эрх зөрчигдөх эсэх - Оршин суугчдын нийгмийн буй сөрөг нөлөөтэй эсэх - Нөлөөлөлд өртөж болзошгүй төв суурин газар байгаа эсэх - Нүүлгэн шилжүүлэх асуудал үүсэх эсэх	- Төслийн талбайн орчимд төв суурин байрлана ; - Нүүлгэн шилжүүлэх асуудлыг 2 талын тохиролцон дээр гэрээг үндэслэн шийдвэрлэнэ ;

Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Сөрөг нөлөөлөл үүсэж болзошгүй нөхцөлүүд
Түүх, соёлын өвд үзүүлэх нөлөө: - Сөрөг нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын үнэт зүйл бий эсэх	- Уурхайн нөлөөллийн бүсэд түүх соёлын үнэт зүйл байхгүй болно.
Хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөлөл: - Нутгийн иргэд, оршин суугчдад сөргөөр нөлөөлөх эсэх - Төслийн бүхий л үе шатанд хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	- Төслийн үйл ажиллагааны явцад хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй байдлыг хангаагүйгээс хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлөл үзүүлж болзошгүй. - Төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд дагаж мөрдөх хөдөлмөр хамгааллын харилцааг төслийн ТЭЗҮ-д тусгайлан заасан.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар батлагдах төсөл хэрэгжүүлэх, дараа дараагийн жилүүдэд үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм.

2019 оны А/618 дугаар тушаалаар “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 3.4-т “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9.8-д заасны дагуу төсөлд ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллага тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг хүлээн авч, түүнд хийсэн ажлын хэсгийн дүгнэлтийг үндэслэн биелэлтийг хянаж, дараагийн жилд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хянаж батална” гэж заасны дагуу тус 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний тайланг “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн 58 дугаар тогтоолоор баталсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам, БОНХС-ын 2014 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн А-117 тоот сайдын тушаал, Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны А/618 дугаар тушаалаар “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын дагуу тус тус үндэслэн боловсруулав.

Байгаль орчны менежментийн тухайн жилийн төлөвлөгөөний гол зорилт

“Тост нутаг” ХХК нь байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний гол зорилго нь хайгуулын үйл ажиллагааг Монгол улсын хууль, журам, дүрэм болон компаниас баримталж буй байгаль орчны менежментийн үндсэн бодлогын дагуу явуулахад оршино. Манай компани хайгуулын үйл ажиллагаа явагдаж буй тухайн орчинд байгаль орчны зохистой менежментийг бий болгохын тулд байгаль хамгаалах арга хэмжээг жил бүр төлөвлөн түүнийг хэрэгжүүлэх болно. 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаалын хавсралт “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын шаардлагад нийцүүлж боловсруулав. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь:

- Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө
- Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэнэ.

Хүснэгт 13. 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Ажлын нэр	2025
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	11 450.0
2	Нөхөн сэргээлт, хаалтын зардал	-
3	Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний зардал	-
4	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1 300.0
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	1 350.0
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	2 425.0
7	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-
8	Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	-
	Нийт зардал мян. төг	**16 525.0**

№	Ажлын нэр	2025

Нөхөн сэргээлтийн зардал бодох аргачлалын дагуу тооцоолоход нийт хаалт нөхөн сэргээлтийн зардал нь нийтдээ 792,930.000 сая төгрөг болох тооцоо гарч байна. Үүнээс уурхай болон овоолгын талбайнуудад хийгдэх техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн зардал нь 381,250.000 сая төгрөг байх тооцоо гарч байна.

Уг зардлыг төсөл хэрэгжүүлэгч нь ордын ашиглалтын хугацаанд жил бүр байгаль орчны яамны нөхөн сэргээлтийн барьцаа байршуулах дансанд хуримтлуулж, ордын ашиглалт бүрэн явагдаж, нөөц дууссаны дараа тухайн орд орчимд их бага хэмжээгээр эвдрэлд орсон газруудыг унаган төрхөд нь оруулах, зайлшгүй тохиолдолд дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт хийх ажилд зарцуулан ажиллана.

5 жилийн БОМТ-ний зардлыг доор нарийвчлан тооцсон ч зарим зардлууд тухайн жилийн төлөвлөлт дээр хэлбэлзэж өөрчлөгдөх юм.

№	Ажлын нэр	2025	2026	2027	2028	2029	Нийт зардал /төг/
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	12,715,000	5,995,000	3,030,000	3,030,000	3,030,000	27 800.000
2	Нөхөн сэргээлтийн зардал	-	35,310,000	95,312,500	95,312,500	155,315,000	381,250,000
3	Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний зардал	-	-	10,000,000	10,000,000	10,000,000	30 000.000
4	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	685,000	685,000	685,000	685,000	685,000	3,425,000
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	700,000	700,000	700,000	700,000	700,000	3,500,000
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	2,425,000	2,425,000	2,425,000	2,425,000	2,425,000	12,125,000
7	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-	-	-	-	-	-
8	Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	-	-	-	-	-	-
	Нийт зардал мян. төг	**16,525,000**	**45,115,000**	**112,152,500**	**112,152,500**	**172,155,000**	**458,100,000**
	Хаалтын нийт зардал /411,680,000/						**869,780,000**

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 14. Төслийн сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, арилгах, бууруулах арга хэмжээ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (Төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ									
1	Орчны агаарын чанар хорт хий, хүнд металлаар бохирдох	Уурхайн бүх тээврийн хэрэгслийн яндангаас гарах хорт хийд тогтмол хяналт тавих, бохирдлын хэмжих	Төсөлд хэрэглэгдэж буй бүх тээврийн хэрэгслүүд	тогтмол	-	-	Үйл ажиллагааны зардал	2025 он	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998 MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ
2	Авто тээврийн хэрэгслээс тоосжилт, хорт хий ялгарах	Агаар бохирдуулагч эх үүсвэрийг 4 цэг дээр агаарын тоосжилтын хэмжилтийг ОХШХ –т заасны дагуу шинжлүүлэх TSP, PM10, PM2.5	Уурхайн ашиглалтын талбай болон тээврийн зам	тогтмол	-	-	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгасан	2025 он	
		Тээврийн хэрэгслийн хурдны хяналтыг мөрдөж ажиллах, хурд хязгаарлах тэмдэг тэмдэглэгээг тавьж өгөх, засаж сайжруулж байх	Төслийн талбайд	Удаа	100.000	6	600.000 Засвар үйлчилгээний зардал үйл ажиллагааны зардлын дүнгээр нэмэгдэнэ	2025 он	
3		БОННҮ-д тусгасан дотоод болон гадаад тээврийн замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээнүүдийг/тоос дарагч бодис, төхөөрөмж, усалгаа, ажлын талбай болон замыг урьдчилан бэлтгэх/ авч хэрэгжүүлэх салхи	Гадаад болон дотоод тээврийн зам, өрөмдлөгийн ажил явуулах талбай	Үйл ажиллагааны зардлаар тооцох				Төсөл хэрэгжих бүхий л хугацаанд	

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (Төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
		ихтэй хуурайшилттай үед онцгой анхааралтай нэмэлт арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх							
Дүн							**600.000**		
Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ									
4	Усан орчин бохирдох,	Ус хангамжийн эх үүсвэрээс 50 метрээс доошгүй зайд эрүүл ахуйн хориглолтын бүс, 200 метрээс доошгүй зайд эрүүл ахуйн хязгаарлалтын бүсийг тогтоож мөрдөж ажиллах	Гүний ус бохирдохоос сэргийлэх	Иж бүрэн	-	Төслийн хүрээн 1 удаа	Үйл ажиллагааны зардал	2025 он	“Усны тухай хууль” Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль MNS 6561:2015 MNS 4943:2015 MNS 6734:2018 “Усны тухай хууль” БОНХАЖ-ын сайд, БХБ-ын сайдын хамтарсан тушаал-А-230/127 тоот журам ”
		Зуны улиралд аадар борооны үед үер болох нөхцөлтэй тул уурхай, овоолго зам талбай усанд автаж болзошгүй усаар зөөвөрлөгдөн гүний болон гадаргын ус бохирдож болзошгүй тул тул үерийн уснаас хамгаалах хамгаалалтын далан шуудуу барих арга хэмжээ авах	Гүний ус бохирдохоос сэргийлэх	Иж бүрэн	-	Төслийн хүрээн 1 удаа	2 400.0	2025 он	
5	Унд ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалтаар усыг хэмжээгээр ашигласнаар усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх	Унд ахуйн хэрэглээнд ашиглах усыг арвилан хэмнэх, ус хэмнэлтийн менежментийг хэрэгжүүлэх, гүний худагт тоолуур суурилуулах	Ус хэмнэх	ширхэг	650.000	1	650.0	2025 он	
6		Ус хэмнэх технологи хэрэгжүүлэх /ариун цэврийн өрөөнд ус хэмнэдэг сантехникийн төхөөрөмжүүдийг суурилуулах/	Иж бүрэн	ширхэг	Үйлд ажиллагааны зардал			2025 он	
7		Ус ашиглах дүгнэлт, гэрээг байгуулж ажиллах. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь “Усны тухай хууль” –ийн 28.4 –р зүйлд заасны дагуу “Ус ашиглах дүгнэлт” -ийг Усны газар, аймгийн байгаль	Хаягдал бохир усны цооног	удаа	Үйл ажиллагааны зардлаар			2025 он	

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (Төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
		орчны албанаас гаргуулна. Ус ашиглах дүгнэлтийг үндэслэн ус ашиглах зөвшөөрлийг Сумын Засаг даргатай холбогдох гэрээг байгуулж ажиллах шаардлагатай.							
8	Усны чанар	Бохир усны цооногийн орчны газрыг тэгшилж, хур бороны ус, чийг шүүрч нэвчихээс сэргийлж гадаргын урсац зайлуулах суваг татах	Бохир ус зайлуулах цооног, түүнээс үүсэх бохирдлыг хязгаарлах	Иж бүрэн	Үйл ажиллагааны зардал			1 удаа	БОАЖ-ын сайд, ЭМ-ын сайдын хамтарсан тушаал-А/82/128 тоот журам
Дүн							**3 050.0**		
Хөрс, газрын гадаргад үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ									
9	Хөрсний бохирдол	Барилга байгууламжийн гадна талбайд ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, орчныг цэвэр байлгах	Төслийн талбай	удаа	250.0			2025 он	MNS 5850:2008, “Хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч бодис,элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 3297:1991, “Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм, хэмжээ”
10		Тээврийн хэрэгслийн болон явган хүний зам, зогсоол байгуулах, тэмдэг, тэмдэглэгээ байршуулах, хаалт хамгаалалт хийх	Төслийн талбай	удаа	800.0			2025 он	
11		Хөрсөн орчны мониторинг судалгааг хийх	Төслийн талбайн хөрс	удаа	-	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгасан		2025 он	
12		Төслийн хог хаягдлыг орон нутгаас зөвшөөрөгдсөн цэгт хаяж зайлуулах	Төслийн талбайд	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
13		Авто машины зогсоол дээр асгарсан тос, тосолгооны материалыг тухай бүрд нь цэвэрлэж авах	Төслийн талбайд	удаа	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
14		Төлөвлөгөөнд тусгаагүй газар талбайд нөлөөлөл учруулахгүй байхаар уулын ажлын төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа хянаж явуулах.	Төслийн талбайд	удаа	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	Газрын тухай хууль “Газрын тухай” хууль

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (Төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
									“Байгаль орчныг хамгаалах ухай” хуул: “Газрын хэвлийн тухай” хууль
15		Уурхайн орчныг тэмдэгжүүлэх, хил хязгаар тогтоох	Төслийн талбайд	удаа	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	MNS 4597 : 2013 Авто замын тэмдэг. техникийн шаардлага
16		Үржил шимт хөрсийг хуулж хуулж авсан шимт хөрсийг технологийн дагуу хадгалах	Хуулсан шимт хөрс	удаа	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	Газрын тухай хууль MNS 5916:2008 “Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт” MNS 5917:2008
17		Нефтийн бүтээгдэхүүн бүхий хаягдлыг байгаль орчинд халгүйгээр зайлуулах, бохирдсон хөрсийг тухай бүрд нь цэвэрлэж байх	Төслийн талбайд	Удаа тогтмол	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
18		Олон салаа шороон зам үүсэх нөхцөлд хаах арга хэмжээ авах	Хөрсний элэгдэл, эвдрэлийн нөлөөллийн бүс	удаа	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	“Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
Дүн							-		
Биологийн төрөл зүйлд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ									
19	Ургамал	Шимт хөрсийг ургамалжуулж түүн доторх ургал эрхтний нөөцийг хамгаалах	Төслийн талбайд	удаа	нөхөн сэргээлтийн зардалд тооцогдсон Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөнд зарим асуудал нь хамааралтай болно.			2025 он	Ургамал хамгааллын тухай хууль Байгалийн ургамлын тухай хууль MNS 5918:2008 “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага”
		Биологийн аргаар нөхөн сэргээх талбайд бэлчээрийн идэмжит ургамлыг тарина.	Төслийн талбайд	удаа					
20	Амьтан	Уурхайн ухаш болон уурхайн талбайд зэрлэг амьтад болон мал	Төслийн талбайд	ширхэг	Уурхайн орчныг тэмдэгжүүлэх, хил хязгаар тогтоох зардалд багтсан			2025 н	Амьтны тухай хууль

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (Төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
		амьтан унах, гэмтэхээс сэргийлж хашаа хайс татах, шуудуу далан босгох							
		Төслийн талбай орчимд шувууны суудал хийж байрлуулах, нурж эвдэрсэн тохиолдолд засварлах	Төслийн талбай орчим	Ширхэг	100,000		100.000	2025 он	
		Ажилчдыг хууль бусаар ан хийхгүй байхыг анхааруулах, хяналт тавих	-	-				-	-
Дүн							**1 150.0**		
Эрчим хүч									
21	Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээ	Цахилгаан эрчим хүчний хэмнэлттэй тоног төхөөрөмжийг сонгож хэрэглэх	Төслийн талбай	Иж бүрэн	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	-
Дүн							**-**		
Нийт дүн							**4 800.0**		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхай нь 2 дах жилийн II улирлаас эхлэн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж эхлэхээр төлөвлөсөн. Биологийн нөхөн сэргээлтийг уурхай хаасны дараа хавар хийх бөгөөд мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллана.

“Тост нутаг” ХХК нь Сэртэн нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд биологийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдэхгүй. Монгол улсын ерөнхийлөгчийн 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдрийн 58 дугаар зарлигаар Эх дэлхий, байгаль орчноо хайрлан зохицон амьдрах Монгол уламжлал, зан заншлаа эрхэмлэн, дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах, ой, усны нөөцийг хамгаалж, нэмэгдүүлэх экологийн тэнцвэрт байдлыг хангах зорилгоор “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг санаачлан өрнүүлж байгаа билээ. Иймд манай компани “Тэрбум мод” хөдөлгөөнд нэгдэн төслийн талбайд мод сөөг тарихаар тооцоолсон.

Хүснэгт 15. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн хүрээнд мод тарих	Хайлаас-*Ulmus pumila*, улаансухай –*Tamarix*	Төслийн талбай, орон нутагтай хамтран ажиллах	180 ш	-	1 900.0	2025 он	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн
2	Мод тарих нүх бэлтгэх, багаж, техник хэрэгсэл	Ажилчид	Төслийн талбай	-	1 800.0		2025 он	
3	Нөхөн сэргээлтийн зардал	Уурхай нь 2 дах жилийн II улирлаас эхлэн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж эхлэхээр төлөвлөсөн.					2025 он	
		2025 оны төлөвлөгөөний нийт зардал					3 700.0	

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 3.1.11 -д “Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэж төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг ойлгоно гэж заасан байдаг. Ашигт малтмалын ашиглалтын нөлөөлөлд өртөж буй биологийн олон янз байдлыг тухайн газартай экологийн хувьд төстэй нөхцөлд, өөр газарт дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх шаардлага бий болсон тул биологийн төрөл зүйлд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах, нөхөн сэргээлт хийх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хүснэгт 16. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгааллын арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгжийн өртөг /төг/	Нийт зардал /төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг, стандарт аргачлал
1	Биологийн олон янз байдлын менежментийн арга хэмжээг тодорхойлох	Мониторингийн хяналтын цэгийг тогтоож тогтмол хяналт тавих	Дүйцүүлэн хамгаалахаар сонгосон талбайд	Дотоод зардлаар		Төсөл хэрэгжих хугацаанд	-
		Мал, амьтдын амны задгай ус, булаг, шанд зэргийг тохижуулах		3 200		2025 он	-
	Амьтдын тоо толгой буурах, дайжих амьдрах орчин нь устах, идэш тэжээл нь хомсдохоос хамгаалах	Хууль бус ан агнуураас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах	Үйл ажиллагааны турш	Дотоод зардлаар		2025 он	Амьтны тухай хууль
		Биологийн төрөл зүйлийн ач холбогдол, хамгаалах чиглэлээр ажилчдад сургалт явуулах	Үйл ажиллагааны турш			2025 он	-
				3 200.0			

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих орчны нөлөөллийн бүсэд газар эзэмших, ашиглалттай холбоотой асуудал үүсэж байгаа төсөл хэрэгжүүлэгч иргэдтэй гэрээ байгуулж гэрээг үндэслэн тохиролцон шийдвэрлэнэ.

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн ашиглалтын талбай орчимд хийгдсэн судалгаагаар ямар нэгэн археологи, палеонтологийн олдвор бүртгэгдээгүй.

10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 17. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Байгалийн аюул гамшиг							
Байгалийн давтагдашгүй хүчин зүйл болох	Байгалийн аюул гамшгийн үед авах арга хэмжээний талаар мэдээлэл ажилчдад өгөх, урьдчилан сэргийлэх зөвлөмж гаргах		1	150.000	150.000	2025 он	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2003-(сүүлийн нэмэлт өөрчлөлт 2012.05.17)
Нийт					150.000		
Галын аюул							
Төслийн үйл ажиллагаанд техникийн зориулалттай шатах, тослох материалын аюулгүй ажиллагааг хангаагүйгээс галын аюул гарах	Гал түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлэх, гал түймэр гарсан тохиолдолд түүнийг шуурхай унтраах багаж хэрэгслийн иж бүрдлийг бэлэн байлгах;	Галын аюул эрсдэл	1	1000.0	1000.0	2025 он	MNS 5390:2004, ХААЭА. Цахилгааны галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, /шинэчилсэн найруулга/ Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль MNS 5566:2005 Гал түймрээс хамгаалах, аж ахуйн нэгж байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм MNS4244-94 Галын аюулгүй байдлын ерөнхий шаардлага
	Уурхайн болзошгүй үерээс хамгаалах байгууламж (суваг, шуудуу, далан хаалт) барих (www.achhold¬ing.mn)	Галын аюул эрсдэл	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан			2025 он	
Хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны талаар							
Төслийн үе шатанд хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлөх	Уурхайн ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны сургалт семинарыг тогтмол зохион байгуулах, хамруулах	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан			2025 он	MNS 4968:200“ХААЭА. Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд тавих ерөнхий шаардлага” MNS 4995:2000, “ХААЭА. Доргио хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага” MNS 5002:2000, “ХААЭА. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага”
	Уурхай нь өөрийн онцлогт тохирсон “Аваар устгах төлөвлөгөө боловсруулах заавар"-ын дагуу боловсруулсан аваар устгах төлөвлөгөөтэй байна	Төслийн талбайд	1	100.000	100.000	2025 он	

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	Болзошгүй осол, хүний амь насанд аюул учруулж болох нөхцөлүүдээс урьдчилан сэргийлэх	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан				MNS ISO 13688:2000, “ХААЭА. Хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага” MNS 5010:2001, “ХААЭА. Ажлын байран дахь тоосны агуулгыг хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага” MNS 5105:2001, “ХАБ. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага” MNS ILO OSH 1:2003, “ХААЭА-н удирдлагын тогтолцооны талаарх удирдамж” Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
	Болзошгүй аваар ослын үед яаралтай хэрэглэх анхны тусламжийн багаж хэрэгсэл, эм тариаг бэлэн байлгах	Төслийн талбайд	1	50.0	50.0	2025 он	
	Ажилтан бүрийг хөдөлмөр хамгаалах хэрэгслээр хангах	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан				
	Болзошгүй осол аюулын үед орон нутгийн эмнэлэг болон бусад холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах талаар тохиролцож гэрээ байгуулж ажиллах	Төслийн талбайд	Гэрээний үнийн дүнгээр				
Нийт зардал мян. төг			1300.0				

11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хатуу, шингэн хог хаягдал нь хүн ам, үйлдвэрлэлд хэрэгцээт газрын нөөцийг багасгах, хөрс, ус, агаарыг хорт бодис, хүнд металл, нян вирусээр бохирдуулагч гол эх үүсвэр болдог. Хатуу хог хаягдал нь удаан задарч бодисын эргэлтэнд аажмаар орох ба задрах хугацаа нь удаан байдаг учраас байгаль орчинд хор хөнөөлтэй. Хог хаягдлыг энгийн, ахуйн, аюултай гэх мэтээр Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хуульд заасан бөгөөд эдгээрийг хэлбэрээр нь хатуу, шингэн, хийн гэж ангилав.

- Энгийн хог хаягдал гэж аюултай хог хаягдлаас бусад хог хаягдлыг хэлнэ.
- Ахуйн хог хаягдал гэж айл өрхөөс гарах энгийн хог хаягдлыг хэлнэ.

Хүснэгт 18. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүл эх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Ахуйн хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан, ялгах, хог хаягдлыг дахин ашиглах	Хог хаягдал ангилан ялгаж хаях зориулалттай хогийн савнуудыг тосгон, захиргаа, цайны газар зэрэг шаардлагатай газруудад тавих	Энгийн хог хаягдлаас үүсэх нөлөөллийн бүс	удаа	250.0	1	250.0	2025 он	Хог хаягдлын тухай хууль; БОАЖ-ын сайдын А/433 тушаал “Ариун цэврийн тухай” хууль; БОАЖ-ын сайдын 2017 оны А/349 тушаал Эх үүсвэрээс гарах хог хаягдлын кодчилсон жагсаалт, тэдгээрийн зэрэглэл; БОАЖ-ын сайдын 2017 оны А/368 тушаал Энгийн хог хаягдлын норматив хэмжээг тогтоох аргачлал; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/18 тушаал Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/443 тушаал
	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгаж байх		Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	
	Энгийн хог хаягдал үүсгэгч нь хог хаягдлын мэдээ тайланг тогтмол, заасан хугацаанд эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ.		удаа				2025 он	
Хог хаягдлаас ялгарах үнэр, амархан муудаж ялзрах бусад хүнсний хаягдал зэргээс халдварт өвчин тархах	Хог хаягдал түр хадгалах талбайг нэвчилт явагдахааргүй, ирмэг хөвөө бүхий цементэн суурьтай болгон тохижуулах	Хог хаягдлын цэг	Удаа	1000.0	1	1000.000	2025 он	
	Хуванцар сав, шил, лааз, дугуй, модны хаягдал, автомашины сэлбэг, төмрийн хаягдал, цаасны хаягдал гэх мэт дахин ашиглах, дахин боловсруулах боломжтой хаягдлуудыг нэг дор цуглуулж хуримтлуулах, боломжтой бол хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушаах	Энгийн хог хаягдал	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	Хөрс шатах тослох материалаар бохирдсон тохиолдолд бохирдсон хэсгийг ялган авч саармагжуулах	Төслийн талбай	Иш бүрэн	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах,тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/445 тушаал Энгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэг байгуулах, үйл ажиллагаа явуулах, хаах аргачилсан заавар; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/21 тушаал; MNS 5344:2011. Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага;
	Хаягдал бохир усыг “Ирвэс Интертрейд” ХХК-ийн худалдаалж буй “Тамир-Эм” био бэлдмэлээр сар тутам ариутгаж бие засах газар луу зайлуулах	Ариун цэврийн байгууламж	удаа	100.0	-	100.0	2025 он	
	Хатуу хог хаягдлыг зориулалтын битүүмжилсэн саванд хадгалж, байгаль орчны болон эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын байгууллагын тогтоосон цэгт зайлуулж байх	Төслийн талбайд	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	
Аюултай хог хаягдал болон шатах тослох материалаар хөрс, газрын доорх ус бохирдож болзошгүй	Хэрэглэсэн батарей, принтерийн хор гэх мэт ахуйн аюултай хог хаягдлыг уурхайн талбайд битүүмжлэл сайтай хадгалах	Аюултай хог хаягдал	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	
	Үйл ажиллагаанаас гарсан ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг тусгайлан битүүмжлэл сайтай саванд хуримтлуулан, хаягдал тос боловсруулах үйлдвэртэй гэрээ байгуулан зайлуулах	Аюултай хог хаягдал	Удаа				2025 он	
Нийт зардал мян. төг						1,350.0		

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ) нь “Тост нутаг” ХХК -аас явуулж байгаа үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлж байгаа төсөл нь байгаль орчин, хүний амьдрах орчинд хэрхэн нөлөөлж байгаа, үзүүлж буй нөлөөлөл нь зөвшөөрөгдөх хязгаарт байгаа эсэхийг хянах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, хэмжих, шинжлэх арга, стандарт, хяналт хийх байршил, давтамж зэргийг бүхэлд нь тусгасан нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний нэг чухал баримт бичиг юм.

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр нь байгаль орчныг хамгаалан төлөвлөгөөтэй нягт уялдсан бөгөөд байгаль орчныг хамгаалахаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүнг илэрхийлж, уг авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ үр ашигтай байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүдэд юуг анхаарах шаардлагатайг зааж өгнө.

Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай Монгол Улсын хуулиудын дагуу “Тост нутаг” ХХК батлагдсан арга, аргачлалаар, итгэмжлэгдсэн тоног төхөөрөмжөөр байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлыг явуулах шаардлагатай

Хүснэгт 19. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян. төг	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Агаарын чанар						
CO_2, NO_2, SO_2 Тоос нийт (PM10, PM2.5)	Төслийн талбайд орчим-3 цэг Баяжуулах үйлдвэр Хаягдлын сан Бутлуурын хэсэг	Жилд 2 удаа	3 цэгт 2 удаа	50,000 төг* 6	300.000	- MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн шаардлага - MNS 5002:2000
Дуу шуугиан хэмжээ	Төслийн талбай орчимд-2 цэг Баяжуулах үйлдвэр		2 цэгт 2 удаа	25,000 төг*4	100.000	
Хөрс						
Хөрсний агрохимийн үзүүлэлт	Төслийн талбайн эрүүл газрын хөрснөөс- 2 цэг	Жилд 2 удаа	2 цэгт 2 удаа	50,000 төг*4	200.000	- (MNS 3297-1991) Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм, хэмжээ стандарт
Орчны хөрсөн дэх эмгэг төрүүлэгч бактерийн тоо	Хог хаягдлын цэг-1	Жилд 1 удаа /дулааны улиралд/	1 цэгт 1 удаа	25,000 төг*1	25.000	

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт орших “Тост нутаг” ХХК-ийн MV-022824 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Сэртэн” нэртэй алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт	**Хяналтын цэгийн байршил**	**Хугацаа давтамж**	**Давтамжийн тоо**	**Нэгжийн зардал, төг**	**Нийт зардал, мян. төг**	**Баримтлах стандарт, арга, аргачлал**
Хөрсний хүнд металлууд (Ni, Cd, Pb, Cu, Zn, Cr гэх мэт)	Төслийн талбайн шимт хөрсний овоолго, хүдрийн овоолго, хогийн цэг, Баяжуулах үйлдвэр орчмын хөрснөөс-4 цэг	Жилд 2 удаа	4 цэгт 2 удаа	50,000 төг*8	400.000	- MNS 5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ.
Усны чанар						
Ерөнхий хими	Унд ахуйн ус-1 цэгт	Жилд 1 удаа	2 цэгт 1 удаа	75,000 төг*2	150.000	- MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ - MNS 4943:2015 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус.
Усны түвшин усны ундарга, нөөц	Ус ашиглалтаас, зарцуулалтаас газар доорх усны горим өөрчлөгдөх					-
Ургамлан нөмрөг						
Ургамал устах, өсөлт ургалт нь саатах, төрөл зүйл өөрчлөгдөх, бүрхэц, биомасс багасах	Төсөл хэрэгжиж буй талбай болон түүний ойр орчимд Ургамлын тусгаг бүрхэц, ургацын хэмжээ	Жил бүр	1	1000.0	1000.0	-
Нийт зардал мян. төг					**2 175.0**	

13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөгүй үйл ажиллагаа явуулах үүрэг хүлээж, мэргэжлийн боловсон хүчнээс бүрдсэн байгаль орчны асуудал хариуцсан байгаль орчны алба байгуулах ба төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах боловч төслийн удирдлагын хэмжээнд онцгойлон анхаарч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд байна.

Хүснэгт 20. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Нийт зардал, сая төгрөг	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
		2025 он		
Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааг эрх бүхий байгууллагаар гүйцэтгүүлэх (5 жилд 1 удаа).	Гэрээний үнийн дүнгээр	6-7 сар	БО-ны мэргэжилтэн	Газрын тухай хуулийн 58.5
Орон нутгаас тавьсан санал хүсэлтийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэж байх	Тохиролцох	9, 4 сар	Үйл ажиллагааны менежер	Нийгмийн хариуцлагын гэрээ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 14.1.3
Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам тогтоож мөрдөх	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр	1-12 сар	Үйл ажиллагааны менежер	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Байгаль хамгаалах талаар хийсэн ажлын жил бүрийн тайланг БОАЖЯ –нд хүргэж өгөх.	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр	12 сард	БО-ны мэргэжилтэн	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль Байгаль хамгаалахад орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх, уулзалт зөвлөгөөг зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОХТ-г хэрэгжүүлэх ажилд тусгах	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр		БО-ны мэргэжилтэн, үйл ажиллагааны менежер	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
Нийт зардал мян. төг		-		

14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 21. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ ажилтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага БОУАӨЯ, БОГ	БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайланг төлөвлөгөөнд тусгасан арга хэмжээний дагуу гаргаж, дараа оны БОМТ-ний төсөлтэй хамтатган ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллагад хүргүүлнэ.	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн түүний үр дүнг өгүүлбэрээр илэрхийлсэн текст байна. Тухайн текст нь ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажсан байна	Жил бүрийн 12 дугаар сарын 30-аас өмнө	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах	Удирдлага болон Байгаль орчны мэргэжилтэн Байгаль орчны мэргэжилтэн болон ХАБЭА	Улаанбаатар хот
2.	Баянхонгор аймгийн байгаль орчны газар	Тайлангийн эх хувь болон цахим хэлбэрээр албан бичгийн хамт		Жил бүрийн 11 дүгээр сарын 01-ээс өмнө			Баянхонгор аймаг